

Літаратура і мастацтва

Выдаецца з 1932 г.
№ 26 (2552)
ПЯТНІЦА
25
чэрвеня 1971 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ СЯЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

ВЫХОДЗІЦЬ РАЗ У ТЫДЗЕНЬ НА ШАСНАЦЦАЦІ СТАРОНКАХ

Цана 8 кап.

КРЫЛАТАЕ СЛОВА КУПАЛЫ

Творчы калектыв Беларускага тэлебачання падрыхтаваў і паказаў спектакль «Па шчасце, па сонца...». Гэта спроба даць экраннае жыццё вершаванаму слову Янкі Купалы. Па сутнасці, аўтары разгарнулі ў спектаклі толькі першыя старонкі паэзіі выдатнага песняра: паказана цяжкае жыццё беларускага працоўнага ў перадрэвалюцыйны час. З багатай спадчыны выбрана самае яркае, здольнае набыць гучанне разам з паказам жывога выканаўцы, — атрымалася новая па жанры перадача паэтычнага тэатра, якую з цікавасцю сустрэлі шматлікія гледачы. Спектакль у пэўнай ступені эксперыментальны, магчыма, у нечым спрэчны. Задача перад аўтарамі стаяла вельмі складаная — амаль без каментарыяў даследчага характару

наблізіць да аўдыторыі купалаўскае слова, зацікавіць і тым, што ў гэты час паказваецца на экране, і тым, што гучыць, каб адно не замянала другому. Калектыву, які працаваў над пастаноўкай, меў на мэце даць адчуць гледачам, што прадиктаваная рэальным жыццём, высокамастацкая паэзія Янкі Купалы давала ўсе падставы А. Луначарскаму сцвярджаць: «Сацькам новай беларускай літаратуры, якога беларусы невыпадкова параўноўваюць з Шаўчэнкам і па сутнасці яго паэзіі і па той ролі, якую ён адыгрывае ў іх роднай літаратуры, з'яўляецца, безумоўна, Янка Купала».

Рэцэнзію на спектакль «Па шчасце, па сонца...» чытайце на стар. 8.

За што, за што
Наш лёс такі,
За што, за што
Мы бедакі?
— Скажы!..

ПІСЬМА А. А. КІДЭЯ

...Не! Досыць, досыць! трудна далей
Цярпець, ціхія слёзы ліць!
Нічога мне, ой не, не далі,
А ўзялі ўсё, чым мог бы жыць...
..О, досыць, досыць! Сэрца ные,
Грыміць пагудкі новай звон...

Эх, бой,
Як стой,
[Зазлуй],
Злаўчы,
Крычы,
Ваюй!..

— Юрый Васільевіч, раскажыце чытацям нашай газеты, над чым працуюць архітэктары Беларусі, якія праблемы яны будуць рашаць у новай пяцігодцы?

— Мы ўступаем у якасна новы этап развіцця савецкай архітэктуры. І ён у многім вызначаецца тымі грандыёзнымі задачамі, якія паставіла перад крапай партыя. Савецкія архітэктары, заклікаючы ствараць аптымальныя ўмовы для працы, побыту і адпачынку насельніцтва, ніколі не забываюць, што іх дзейнасць мае велізарнае сацыяльнае значэнне. Праца архітэктара, як ніякая іншая, накіравана ў будучае. Дамы, вуліцы, кварталы, якія вырастаць заўтра, ужо сёння пазначаны на схемах архітэктараў.

Конкрэтныя задачы архітэктараў рэспублікі ў новай пяцігодцы каротка можна акрэсліць так: развіццё горадабудаўнічых праблем, звязаных з удасканаленнем структуры рассялення — рэканструкцыя існуючых і развіццё новых гарадоў і сёл, вызначэнне перспектывы горадабудаўніцтва ў рэспубліцы на працяглы перыяд; павышэнне якасці масавага жыллёвага і культурна-бытавога будаўніцтва, якасці праектавання прамысловых комплексаў і прадпрыемстваў; удасканаленне структуры праектных арганізацый; рост прафесійнага майстэрства архітэктараў, павышэнне іх ідэйна-палітычнага ўзроўню і грамадскай актыўнасці; павышэнне эстэтычных якасцей твораў архітэктуры, развіццё сінтэзу мапументальных мастацтваў і архітэктуры, настальная ўвага да творчага і ідэйнага росту архітэктурнай моладзі, да праблем архітэктурнай адукацыі.

— Ці можна больш падрабязна спыніцца на неабных аспектах гэтых праблем?

— Хацелася б перш за ўсё сказаць аб асноўных кірунках развіцця нашых гарадоў. Прыкладна да 1960 года развіццё і размяшчэнне вытворчых сіл у рэспубліцы ішло, у асноўным, па шляху, які вызначаўся неабходнасцю аднавіць разбураныя і пабудаваныя новыя прадпрыемствы ў вялікіх гарадах, што панярпелі ад вайны. Канцэнтрацыя прамысловасці і больш інтэнсіўнае развіццё гэтых гарадоў, ператварэнне іх у апорныя пункты індустрыялізацыі і культуры на пэўным этапе было мэтазгоднае і аб'ектыўна апраўданае.

У апошні дзесяцігоддзе ў адпаведнасці з задачамі, якія паставіла партыя, наміраўся змены ў размяшчэнні прамысловасці і аднавіцца з гэтым, у развіцці гарадоў. Пачалі бурна развіцца — Брэст, Гродна, Маладзечна, Ліда, Барысаў, Баранавічы, Бабруйск, Полацк. Аднак, нягледзячы на меры, накіраваныя на пэўнае развіццё малых і сярэдніх гарадоў, працягвалася канцэнтрацыя насельніцтва ў Мінску, Гомелі, Віцебску.

Сёння ў галіне сацыяльных адносін адным з асноўных патрабаванняў рэспублікі забеспячэнне насельніцтва, незалежна ад месца жыхарства, магчымасці свабоднага выбару відаў працы, адукацыі і адпачынку. Гэтым патрабаванню не ва ўсім спрыяе традыцыйны характар рассялення.

Наспела патраба якаснага ператварэння рассялення, якое складалася. Працэс рассялення павінен быць ператвораны з стихійнага ў планамерны, накіраваны. Рашэнне гэтай задачы патрабуе прыняцця новага падыходу да прагнозаў, рассялення, комплекснага разгляду вялікага кола пытанняў.

У гэтай рабоце ёсць свае складанасці, таму што не распрацава-

на яшчэ адзінак метадына выканання такіх работ, многія пытанні дыскусійныя. Аднак ужо сёння можна гаварыць аб чотка акрэсленых тэндэнцыях.

Да 1980 года насельніцтва рэспублікі павялічыцца да 9,8 млн. чалавек, у тым ліку гарадское — да 5,7 млн. чалавек, што складзе прырост 4,6 працента ў год. Удзельная вага гарадскога насельніцтва ўзрастае да 59 працентаў.

Гарадское рассяленне пойдзе па шляху фарміравання адзінай сістэмы рассялення ў асноўным на базе ўжо акрэсленай сеткі гарадоў з наступным пераходам у гэту катэгорыю асобных, найбольш буйных сельскіх пасяленняў. Будаўніцтва новых гарадоў можа разглядацца пры гэтым як выключэн-

пачалена непасрэдна мясцоваму Савету — Інстытут Мінскпраект. Дзейнасць большасці іных абмежавана ведамаснымі рамкамі, што перашкаджае комплекснаму вырашэнню пытанняў горадабудаўніцтва, жыллёва-грамадзянскага будаўніцтва, культурна-бытавога абслугі, інжынернай падрыхтоўкі тэрыторый у межах таго ці іншага населенага пункта.

Мясцовыя Саветы, адказныя за комплекснае будаўніцтва, не заўсёды могуць узяцьцё рашэнне пытанняў праектавання з рознымі ведамствамі. Між тым, ва ўмовах значнага росту прамысловага, жыллёва-грамадзянскага і сельскагаспадарчага будаўніцтва патраба ўзмацнення горадабудаўнічай дысцыпліны становіцца ўсё больш во-

ПРЫГАЖЭЙ. ЗРУЧНЕЙ. ЛЕПШ.

Неўзабаве ў Мінску адбудзецца пленум Саюза архітэктараў БССР, на якім будуць абмеркаваны задачы саюза ў святле рашэнняў XXIV з'езда КПСС. Сёння мы друкуем інтэрв'ю, якое ўзяў наш карэспандант у старшыні праўлення Саюза архітэктараў БССР Ю. Шніта.

не. Яно будзе ісці ў асноўным на базе буйных прадпрыемстваў здымаючай прамысловасці або энергетыкі.

Наміраецца рэальны перадумовы больш раўнамернага размяшчэння вытворчых сіл на тэрыторыі ўсёй рэспублікі. Гэта, несумненна, будзе садзейнічаць згладжванню розніцы ва ўзроўні эканамічнага і культурнага развіцця асобных раёнаў.

— А якія, на вашу думку, шляхі павышэння якасці працы архітэктараў? Ці ёсць і тут спецыяльныя магчымасці і рэзервы?

— Такіх рэзерваў многа. Давядзецца закрануць праблему, аб якой мы ўжо гаварылі, — аб удасканаленні структуры праектных арганізацый, які гэта прадугледжана ў рэзалюцыях XXVII з'езда КПС.

Ці наспелі для гэтага ўмовы? Так, наспелі!

У рэспубліцы дзейнічаюць дзесяткі праектна-даследчых арганізацый. Умоўна іх можна было б падзяліць на тры групы. Да першай адносяцца арганізацыі, што ў падначаленні Дзяржабуду БССР (такія, як Інстытут Белдзярпраект і яго філіялы ў абласцях, Беларускі дзяржаўны навукова-даследчы Інстытут праектавання сельскага будаўніцтва, Беларускі дзяржаўны Інстытут інжынерных разведак), да другой — арганізацыі рэспубліканскіх міністэрстваў і ведамстваў (Інстытуты Белмясцпрампраект, Белкамунпраект, Белгірадор і інш.), да трэцяй — арганізацыі, якія падначалены саюзным міністэрствам і ведамствам (Інстытуты Белгірапандаль і інш.).

Характэрна, што толькі адна з гэтых праектных арганізацый пад-

страй. Зараз атрымліваецца так, што нават праектаванне і будаўніцтва аб'ектаў, якія ўваходзяць у адзін комплекс, вядуць розныя арганізацыі.

Праектныя арганізацыі ў раёне гарадоў дробныя, аддача ад іх пэўная, а выдаткі на ўтрыманне вялікія. У Брэсце, напрыклад, дзейнічаюць дзве дробныя праектныя падраздзяленні, якія працуюць для горада і вобласці, але маюць розных гаспадароў, у Гомелі такіх арганізацый восем, у Магілёве — шэсць і г. д.

Прыпоўна час упарадкаваць сетку праектных арганізацый, каб павялічыць ролю і значэнне галоўных праектных інстытутаў, далучыць да іх будаўніцтва праектных арганізацый мясцовыя Саветы. Дробныя праектныя арганізацыі трэба ўзбуйніць, каб стварыць на месцах умовы для комплекснага вырашэння пытанняў праектавання і будаўніцтва.

Адным з найбольш рацыянальных рашэнняў можа быць аб'яднанне дробных праектных арганізацый у абласныя праектныя інстытуты, выкарыстоўваючы як базу наяўныя абласныя філіялы Белдзярпраекта.

З узмацнення рэспубліканскіх галоўных праектных арганізацый у Мінску магло б быць створана праектнае аб'яднанне на гаспадарчым аснове з адзіным вылічальным і выдавецкім цэнтрам, службай інфармацыі, абслугай.

Галоўнай тэндэнцыяй далейшага развіцця сеткі праектных арганізацый рэспублікі павінна стаць павелічэнне магчымасцей праектных арганізацый саюзнага значэння да аб'ёмаў, якія дазваляюць перавесці іх непасрэдна ў рэспубліканскае падначаленне, далейшае шырокае разгалінаванне падраздзяленняў абласных праектных інстытутаў у гарадах абласнога падначалення, каб да канца пяцігоддзі ўсё буйнейшыя гарады рэспублікі мелі свае праектныя арганізацыі.

— Якая роля Саюза архітэктараў як грамадскай творчай арганізацыі ў вырашэнні задач, паставленых пяцігодкай?

— Вельмі важная і адказная. Побач з прамым садзейненнем дзяржаўным органам, вялікае месца ў дзейнасці нашага саюза павінны заняць такія формы работы, як пастаноўка і абмеркаванне актуальных праблем грамадскасці, творчых дыскусій і нарады, калектывны разгляд важнейшых праектаў, абмеркаванне творчай накіраванасці ў дзейнасці асобных калектываў і цэлых галін праектавання.

Першы вопыт работы секцый і камісій нашага саюза паказвае, як многа можа быць зроблена пры паліўнасці ініцыятывы, зацікаўленасці, прынцыпова творчага падыходу да справы.

У новай пяцігодцы востра паўстае пытанне аб далейшых шляхах развіцця індустрыяльнага домабудаўніцтва. Беларускія архітэктары і будаўнікоў хваляе праблема уніфікацыі індустрыяльных вырабаў, якая дазволіць рэзка павялічыць тэмпы будаўніцтва жылля. З мэтай вывучэння вопыту Масквы, дзе распрацаваны каталог уніфікаваных індустрыяльных вырабаў, у Мінск быў запрошаны дырэктар Маскоўскага навукова-даследчага інстытута тыповага эксперыментальнага праектавання Л. Дзюбек. Лекцыя спецыяліста, які з'яўляецца адным з аўтараў каталога, прыцягнуў увагу архітэктараў, будаўнікоў, партыйных і савецкіх работнікаў рэспублікі. Адбыўся абмен думкамі, завязаліся прамыя кантакты.

Секцыя прамысловай архітэктуры Саюза архітэктараў БССР (старшыня І. Боўт) аб'явіла ў гонар XXIV з'езда КПСС творчы агляд-справаздачу. Першымі свае работы паказалі архітэктары Інстытута Белгірапраектпрам. Рыхтуюць таксама выстаўку калектыву праекціроўшчыкаў Белгірапраекта і Белмясцпрампраекта. Абмеркаванне выставак паслужыць асновай для размовы аб творчай накіраванасці ў рабоце архітэктараў, дапаможа распрацаваць перадавога вопыту.

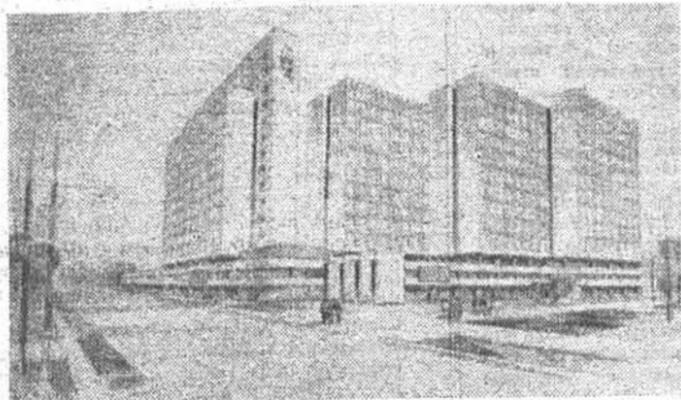
У новым годзе пяцігоддзі пачынае работу Бюро прапаганды савецкай архітэктуры, створанае пры Саюзе архітэктараў БССР.

Тэматыка лекцый бюро прадуладжае шырокае растлумачэнне рашэнняў з'езда, праблемных пытанняў будаўніцтва і архітэктуры. Лекцыі прысвечаны будучаму беларускіх гарадоў, пытанням жыллёвага будаўніцтва, зноў адначынку, архітэктуры вёскі, прамысловай архітэктуры і г. д.

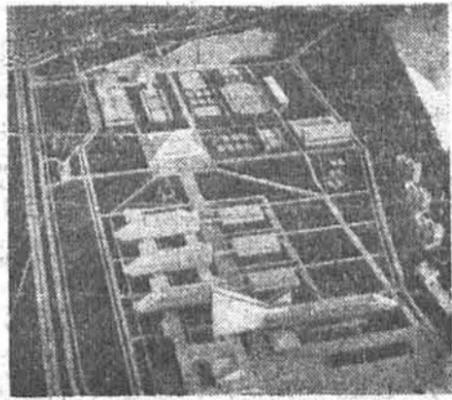
У лектарскі калектыв Бюро прапаганды ўвайшлі вядучыя архітэктары рэспублікі, вопытныя спецыялісты. Пры бюро ствараецца архітэктурны кабінет з матэрыяламі на гісторыі архітэктуры, фотаздымак і дыяпазітыўнамі ўсіх найбольш значных аб'ектаў, пабудаваных у рэспубліцы ў гады пяцігоддзя. Гэтыя матэрыялы дапамогуць зрабіць навіны, дзейныя нагляднымі, навісці цікавасць да сустрэч з архітэктарамі. Першыя сустрэчы адбудуцца з рабочымі Мінскіх прадпрыемстваў — на аўтамабільным і транспартным заводах, у цохах і залах культуры.

Беларускія архітэктары — высокая цэнны тую данамогу і падтрымку, якую яны сустракаюць ва ўсіх сваіх пачынах. З вялікім пачуццём удзячнасці сустраці дойдзі рэспублікі рашэнне аб перадачы саюзу аднаго з асабліваў у цэнтры Мінска. Тут пасля рэканструкцыі размесціцца Рэспубліканскі Дом архітэктара. Гэта адкрые новыя шляхі магчымасці для паліўнення дзейнасці ўсёй нашай арганізацыі.

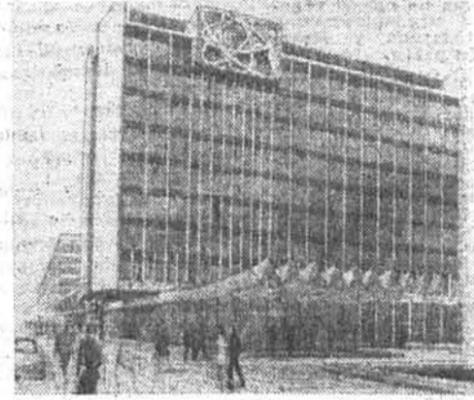
Беларускія архітэктары поўнымі рашучасці зрабіць усё, каб з гонарам выканаць прадвызначаны партыі ў новай пяцігодцы.

Праект рэспубліканскага інстытута павышэння кваліфікацыі кіруючых кадраў. Архітэктары Ю. Грыгор'еў, Л. Маскалевіч. Інжынеры Я. Валчацкі, У. Сусько.

Макет Мінскага архітэктурна-будаўнічага інстытута. (Раён будаўніцтва — Маскоўская шаша). Архітэктары І. Есман, В. Анкін.

Праект галоўнага корпуса навукова-даследчага інстытута па Ленінскім праспекце (вёска Спеліна). Архітэктары Д. Нудраўцаў, С. Мусінскі, Інжынеры Я. Ракоўскі, А. Сінгур.

ШЧУЧЫНСКІ раённы Дом культуры памяшканнем сваім пахваліцца не можа. Будынак не новы і не тытані, а прыстасаваны. І ўсё ж, калі чалавек упершыню пераступае яго парог, трапляе ў невялічкае, але ўтульнае фая, прыемна адзіляюцца: чысціня, сучаснасьць, абсталяванне... І кветкі, якіх тут вельмі многа.

А калі гэты чалавек — культасветработнік, ды падмецца ён на другі паверх, у метадычны кабінет... Але пра гэта потым.

Шчучынскі раён па тэрыторыі — адзін з самых буйных у вобласці. Даволі багатая ў нас і сетка ўстановаў культуры — каля паўсотні сельскіх клубаў, дзесяць сельскіх дамоў культуры, два гарадскія і два прафсаюзныя клубы. Карацей, поле дзейнасці для раённага Дома культуры шырокае, сфера яго ўплыву як метадычнага цэнтры вельмі вялікая.

Трэба ўлічыць, што большасць культасветработнікаў у раёне не мае спецыяльнай адукацыі. У асноўным гэта — учарашнія дзесяцікласнікі, у іх небагаты жыццёвы вопыт і даволі неакрэсленае ўяўленне аб клубнай рабоце.

Вось тут і выступае на першы план раённы Дом культуры як метадычны цэнтр, як крыніца ведаў і вопыту. Каб лепей выкарыстаць гэтую сілу, мы падзялілі раён на тры зоны з трыма метадычнымі цэнтрамі: Шчучынскую, Жалудокскую і Астрынскую. У Жалудку і Астрыне працуюць гарадскія клубы, у іх кваліфікаваныя вопытныя кадры. З дапамогай шчучынскіх каляг яны таксама робяць вялікую работу.

Як жа дапамагае раённы Дом культуры клубным работнікам? У нас распрацавана цэлая сістэма навывшні кваліфікацыі сельскіх клубнікаў — сістэма метадычнай дапамогі. З чаго яна пачынаецца?

Кожны толькі што прызначаны загадчык клуба праходзіць у раённым Доме культуры дзесяцідзённую практыку. За гэты час навучаюць, як складаць план работы, як выпускаць «каляндар працоўнай славы», «белыя лісткі», «маланку», праводзіць тэматычны вечар або вечар паганіну. І адказваюць. Практычанты вызначаюць таксама ў сельскіх клубах, ездзяць з агітбрыгадзі.

Вядома, за дзесяць дзён многа не ўхопіш, але ўсё ж практыкант можа атрымаць пэўнае ўяўленне аб рабоце сельскага клуба. А навічкі, асабліва таму, хто толькі што скончыў школу, такая практыка добра дапамагае стаць на свае ногі.

Прайшло дзесяць дзён. Новы загадчык клуба пачаў самастой-

ную працу. Не, у Доме культуры пра яго не забылі. Глядзіш, то метадыст з'явіцца, то на семінары пацвярдзіцца яго справам. Але ўсё гэта, так сказаць, эпизодычна. Метадыст не можа ездзіць часта, а семінары бываюць раз у квартал. Ды добра дапамагае таму, хто сам нешта ведае і ўмее. А калі гэтага няма, метадычная дапамога траціць сілу.

Карацей, усё ўспраецца ў падрыхтаванасць, арганізатарскія здольнасці самога клубніка. Таму часта сустракаюцца сістэмы навывшні кваліфікацыі — школа асноўнай клубнай работы.

Як працуе гэтая школа? Раённы Дом культуры разам з аддзелам культуры распрацоўваюць прагра-

му. Гэта было карысна і метадыстам РДК і сельскаму клубніку, які шмат чаго навучыўся.

Па такім прыкладзе былі арганізаваны тэматычныя вечары і літаратурна-музычныя кампазіцыі, прысвечаныя XXIV з'езду нашай партыі ў Каменем, Чапаевым і іншым сельскіх клубах.

Культасветработнікі становяцца ацэньваюць гэты метадыст вучобы. І на самай справе, лепш адзін раз убачыць, чым сто разоў пачуць параду — рабі, маўляў, так і так.

А якое памяшканне метадычнага кабінета?

Прасторны пакой (а не куток, як у многіх дамах культуры) — свайго роду лекцыійная зала, у некалькіх радыў стаяць крэслы. Тут

заць, геаграфічная, да іх блізкай дабрацца высковым клубнікам.

Добра дапамагаюць нам апорныя клубы. Іх у раёне паўтара дзесятка. Яны з'яўляюцца арганізацыйнымі і метадычнымі цэнтрамі для ўстановаў культуры, размешчаных на тэрыторыі сельсавета. Апорныя клубы арганізуюць абменныя канцэрты, сумесныя масавыя мерапрыемствы. У кожным апорным клубе ёсць метадычны куток, дзе культасветработнікі могуць знаёміцца з новымі метадычнымі матэрыяламі, з навучальным вопытам.

У гэтых клубах, як правіла, працуюць кваліфікаваныя людзі. Напрыклад, адным з лепшых апорных клубаў — Ракашаўскім —

...І МЕТАДЫЧНЫ ЦЭНТР!

му заняткаў на цэлы год для ўсіх клубных работнікаў. Напрыклад, летась вывучаліся такія тэмы: арганізацыя работы клуба і яго агітву, сельскагаспадарчая прапаганда, методика правядзення тэматычных вечароў, вусных часопісаў, бюджэт і фінансаванне сельскага клуба і іншыя. У нашы год а спецыялыстаў здаюць заліч і дапускаюцца да далейшай работы.

На нашу думку, школа сабе апраўдвае. Гэта можна пацвердзіць прыкладамі. Скончыў школу пры раённым Доме культуры малады загадчык Лычэўскага клуба Міхась Хільмановіч. Падвучыўся, даведаўся, як кажуць, дзе што ляжыць, з чаго пачынаць, і клуб стаў працаваць лепш. А самае галоўнае — чалавек захапіла работа, узяліся жадаць навывшні свае веды. Міхась паступіў на завочнае аддзяленне Гродзенскага культасветвучылішча. Мы перананалі, што з яго выйдзе добры спецыяліст.

Ёсць яшчэ адно звяно нашай сістэмы вучобы кадры. Яго адметная рыса ў тым, што ўжо не загадчык клуба едзе ў РДК, а наадварот, Дом культуры арганізуе і праводзіць па месцы масавыя мерапрыемствы.

Вельмі цікава, напрыклад, прайшла літаратурна-музычная кампазіцыя «Калі табе камсамалец імя...» ў Барташскім сельскім клубе. Рыхтавалі яе кіраўнік драматычнага калектыву раённага Дома культуры Галіна Урбан і метадыст Данута Яхімчык.

Разам з загадчыкам клуба яны распрацавалі сцэнарый, размеркавалі ролі наміж удзельнікамі мастацкай самадзейнасці мясцовага калгаса, разам праводзілі рэпеты-

можна сабраць на заняткі ўсіх культасветработнікаў раёна, тут і праводзіцца ўсе семінары.

У кабінете больш дзюх тысяч экзэмпляраў літаратуры па клубнай рабоце, рэпертуарныя зборнікі для калектываў мастацкай самадзейнасці, вялікая фанатка, тэхнічныя сродкі — эпідыяскоп, фільмаскоп і г. д. Тут аформлены малюнічныя плакаты па розных відах культасветработы. Кірую кабінетам па грамадскім пачатках метадыст па драме Галіна Урбан.

Загадчык клуба часта заглядваюць сюды. Завітала неж Рэгіна Хвайніцкая. Яна скончыла дзесяць класаў, пачала працаваць у Шліўсёўскім сельскім клубе. Задумала стварыць агітбрыгаду. А як гэта зрабіць, з чым выступаць? Прышла па дапамогу ў метадычны кабінет. Цаломкі дзень да цямя працягнула яна разам з Галінай Урбан, пакуль склалі прыкладны сцэнарый, падбравалі факты з жыцця вёскі, мясцовага калгаса, каб праграма была баявой і надзейнай.

Метадычны кабінет дапамагае раённаму аддзелу культуры выпускаць інфармацыйна-метадычны часопіс «Клубныя весті», у якім наведваюцца пра новую літаратуру, што паступіла ў Дом культуры, пра вопыт работы лепшых клубаў і бібліятэк раёна.

Некалькі слоў пра гарадскія клубы, якія з'яўляюцца цэнтрамі метадычнай дапамогі ў сваіх зонах. У нас іх два — у Астрыне і Жалудку. Кіруючы імі ініцыятыўныя кваліфікаваныя спецыялісты Барыс Дула і Галіна Зайно. Капаче, сіл і магчымасцей у іх куды менш, чым у раённага Дома культуры, але і яны шмат робяць. У іх ёсць перавага, так ска-

кірую Марыя Міхайлаўна Буліца. Яна дасканала ведае сваю справу, працуе па ўстановах культуры ўжо семнаццаць гадоў. Марыя Міхайлаўна рэгулярна праводзіць заняткі з работнікамі суседніх асяродкаў культуры, перадае ім свой багаты вопыт.

На занятках абмярковуюцца мерапрыемствы мясцовых культработнікаў. Калі, напрыклад, у Галінаўскім клубе правялі цікавы вусны часопіс «Ад з'езда да з'езда», загадчык клуба раскажаў потым іншым, як рыхтаваўся гэты вечар. Марыя Міхайлаўна выказала свае заўвагі і парады. Калі што цікавае праводзіцца ў Ракашці, то абавязкова запрашаюцца работнікі суседніх асяродкаў культуры. А на адны заняткі па запрашэнні абласнога Дома народнай творчасці ў Ракашці з'ехаліся культасветработнікі ўсёй Гродзенскай вобласці. Госці далі станоўчую ацэнку дзейнасці гэтага апорнага клуба.

Штомесца ў апошнюю пятніцу работнікі раённага Дома культуры і метадычных цэнтраў выязджаюць у апорныя клубы, дзе даюць кансультацыі культасветработнікам сельсавета. Дарэчы, вучым мы і старшыню выкамоў мясцовых саветаў, каб яны маглі з большым веданнем справы кіраваць клубамі.

Карацей кажуць, мы імвнемся сё-тое рабіць, але пельга сказаць, каб мы былі задаволены вынікамі нашай дзейнасці. Ёсць нямаля прычыны — і аб'ектыўных, і суб'ектыўных. — Які пераглядваюць палішэнню работы клубу. Мы ўжо гаварылі пра недахоп спецыялістаў. Але не хапае не толькі людзей. Вельмі мала ў нас тэхнічных

УСТАНОВЫ КУЛЬТУРЫ ПРАПАГАНДУЮЦЬ

Прапаганда ведаў грамадзянскай абароны ў культурна-асветных установах рэспублікі за апошні час прынята ажывілася. Радасна адзначаць актывізацыю гэтай работы ў сельскіх мясцовасцях.

Мінскае абласное ўпраўленне культуры, напрыклад, разаслала ва ўсе установы культуры распрацоўку кансультацыю па арганізацыі і прапагандзе ведаў грамадзянскай абароны ў культасветустановах.

Гутаркі, лекцыі, даклады, тэматычныя вечары, вечары пытанніў і адказаў, абсталяванне куткоў і стэндаў па грамадзянскай абароне — вось далёка не поўны пералік усіх мерапрыемстваў, якія праводзіцца ў Маладзечанскім раёне.

У Маладзечанскім Доме культуры сумесна з аддзяленнем таварыства «Веды» і дырэктарыя кінасетні быў складзены, а затым размяшчаны друкарскім спосабам план правядзення кіналекторыя «Гэта павінен ведаць кожны». Пра работу лекторыя паведамлялася па радыё і ў раённай газеце. Да пачатку сезону па лекцыям выступалі работнікі штаба грамадзянскай абароны М. Шыкоў і Н. Чурпрына, урачы, выкладчыкі сярэдняй школы, афіцэры запаса.

Нядрэнна прапагандаюцца веды па грамадзянскай абароне ў Магілёўскай вобласці.

Па арганізацыі культурна-асветнай работы лепшым тут з'яўляецца Быхаўскі Дом культуры. Ён — ініцыятар многіх мерапрыемстваў па ваенна-патрыятычным выхаванні працоўных.

На адным з вечароў у ўлікам патрабаванню праграмы падрыхтоўкі насельніцтва да абароны ад зброі масавага паражэння, адказвалі начальнік штаба грамадзянскай абароны раёна М. Калеснін, лектар райкома КПБ М. Пірагоў, выкладчык абласных курсаў грамадзянскай абароны Г. Сцяпанюк, урач раённай бальніцы А. Кавалеў, загадчык аб'екта бібліятэкі В. Валасевіч.

У заключэнне прысутным паказалі, як трэба карыстацца індывідуальнымі сродкамі абароны і спецыяльнымі наццюмамі.

Вялікую работу па ваенна-патрыятычным выхаванні і прапагандзе ведаў грамадзянскай абароны праводзяць культурна-асветныя установы Брэсцкай вобласці. У многіх клубах ёсць фільмаскопы, якія выкарыстоўваюцца для дэманстрацыі дыяфільмаў у час вечароў і канферэнцый чытачоў.

Цікавы вопыт работы Залубіцкай сельскай бібліятэкі Баранавіцкага раёна ў прапагандзе абарончай літа-

ратуры. Сабраліся, скажам, на нараду спецыялісты-жываводы або проста прыйшлі людзі ў кіно — перад пачаткам, мінут пяць-дзесяць, бібліятэкар зойме іх расказаў аб нігах па грамадзянскай абароне, набытых бібліятэкай у апошні час. Прапагандае назвіні бібліятэка і срод вучняў сярэдняй школы, медыцынскіх работнікаў. І не дзіва, што ў нартачцы амаль кожнага чытача тут знойдзеш запісы аб нігах на абаронныя тэмы.

Многія сельскія асветнікі ўмею выкарыстоўваюць наглядную агітацыю. Так, у большасці клубаў і бібліятэк Іванаўскага, Лунінецкага, Баранавіцкага раёнаў аформлены змястоўныя выстаўні-вітрыны «Ці здолееш ты абараніць сябе і сваіх блізкіх у выпадку ўжывання праўнікам зброі масавага паражэння?».

Заслужоўвае увагі вопыт работы ўстановаў культуры Віцебскай вобласці. Віцебскае абласное ўпраўленне культуры сёлета праводзіць курс на лепшую культасветустанова па грамадзянскай абароне. Пераможцы конкурсу будуць узнагароджаны ганаровымі граматамі і падарункамі. Тут распрацавалі і разаслалі клубам і бібліятэкам метадычны дапаможнік па арганізацыі вечароў пытанніў і адказаў, вітэрыны па грамадзянскай абароне. Апраўдалі сябе гэтыя формы такіх мерапрыемстваў. Лёзненскі Дом культуры звярнуўся да насельніцтва з прапановай задаваць пытанні па грамадзянскай

абароне. Пытанні ў пісьмовай форме паступіла многа. А потым адбыўся вечар. Спецыялісты грамадзянскай абароны, медыкі, камандзіры фарміраванняў у сваіх грунтоўных адказах расказалі аб канкрэтных мерапрыемствах па абароне насельніцтва ад атаманна напад. Другая — найбольш часта практыкуемая форма вечароў — гэта вітэрыны, прысвечаныя грамадзянскай абароне. Актывіўны удзельнікам, якія атрымаюць найбольшую колькасць ачкоў, выдаюцца прызы.

Работнікі культуры і штабаў грамадзянскай абароны імкнуча ва ўспай, здавалася б, звычайнай справе знаходзіць сувязь з задачамі ўмацавання абароннай магутнасці краіны. Бо мерапрыемствы грамадзянскай абароны ў большай частцы не разыходзяцца са штодзённымі задачамі, якія вырашаюць прадпрыемствы, налгасы, саўгасы. Скажам, укараненне новых гатункаў, раслін, стойкіх да розных хвароб, аднолькава важна як у мірны, так і ў ваенны час.

Галоўную задачу мы бачым у тым, каб давесці да свядомасці кожнага працоўнага, што мерапрыемствы ў галіне грамадзянскай абароны з'яўляюцца састаўнай часткай ўмацавання абароназдольнасці краіны, агульных задач камуністычнага будаўніцтва. І, як сведчыць вопыт лепшых, у гэтых адносінах штабам могуць добра дапамагчы установы культуры.

М. ДУБРАВІН, старшы інспектар штаба грамадзянскай абароны БССР.

П. КАВАЛЕУСКІ, старшы інспектар Міністэрства культуры БССР.

СЕННЯ наша драматургія шырока выйшла на ўсесаюзную сцэну. І гэта вельмі прыемна. Так пачаў сваё выступленне намеснік міністра культуры БССР Ю. Міхнеч. Пра нашы п'есы загарылі. Нам нават зайздросцяць. Мерапрыемствы, якія праводзіліся да 50-годдзя рэспублікі і 100-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна, прынеслі свой плён: конкурс і дагаворы, заключаныя з драматургамі на падставе іх творчых заявак, далі некалькі добрых п'ес. Мы лічым, што сістэма дзяржаўных заказаў апраўдала сябе, і таму вырашылі зноў прапанаваць драматургам такі альянс. Зразумела, што, дасягнуўшы пэўных вынікаў, мы навінны і далей трымацца на ўзроўні.

Праз некалькі дзён ланцуца гасцролі тэатра оперы і балета ў Маскве. Сярод іншых спектакляў сталічным глядач ўбачаць оперу «Зорна Венеца», якая зусім нядаўна нарадзілася дзякуючы агульным намаганням кампазітара, пісьменніка і калектыву тэатра. Гэта, бадай што, адзін з лепшых спектакляў опернага. Паводле панярэдніх меркаванняў, у наступным годзе з творчай справаздачай у Маскву паедуць купалаўцы. Гэта вельмі адказна і падрыхтоўку трэба пачынаць цяпер.

Вядома, што ў 1972 годзе краіна будзе адзначаць 50-годдзе з дня стварэння Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік. У сувязі з гэтай датай мы будзем прапанаваць п'есы нашых аўтараў для паставы ў тэатрах братніх рэспублік. Нажадана таксама, каб сталі іх нашы рэжысёры. Рэжысёры ж з іншых рэспублік прыедуць да нас і тут паставяць свае п'есы. Зразумела, лепшых. Такі абмен рэжысурай і драматургіяй навінны спрыяць стварэнню атмасферы сапраўднай творчасці.

Сення ў партфелі Міністэрства культуры п'есы па рамане П. Пестрака «Сустрэнемся на барыкадах».

сроднаў культуры і мастацтва. Мяркуюць сама — адзіны адзіны на ўсё рабі!

Мала атрымлівае мы сцэнарыі, метадычных распрацовак з рэспубліканскага і абласнога дамоў народнай творчасці. Нагадаю, каб пры абласным Доме народнай творчасці быў адкрыты кабінет культуры і мастацтва, бо аднаго метадыста на клубы на вобласць недастаткова.

На нашу думку, варты стварэння раённыя саветы культуры. Добра, каб іх узначалілі саветары райкомаў партыі або намеснікі старшын райвыканкомаў. Гэты грамадскі орган змог бы шырокі абмяркоўваць і вырашаць пытанні дзейнасці клубу і бібліятэкі. Такі савет можа выклікаць і заслухаць не толькі культуры і мастацтва, а і кіраўніка калгаса, саўгаса, саветара партыйнай арганізацыі, старшынню выканкома сельскага Савета.

Савет культуры змог бы цэнтралізаваць пэўны працэнт адпачынку з культуры і мастацтва для арганізацыі буйных раённых культурна-асветных мерапрыемстваў: святаў і працы, аглядаў мастацкай самадзейнасці.

Шчучынскі райком партыі і райвыканком, напрыклад, у Чырвоным падтрымліваюць такую прапанову. Відаць, у бліжэйшы час у нас такі орган будзе створаны.

У разгары лета, час напружанай працы хлебарабаў, час змагання за багаты ўраджай першага года новай палігодзі. Не застаюцца ў баку ад клопатаў хлебарабаў і культурна-асветныя работнікі раёна.

Усе нашы клубы распрацавалі ўжо мерапрыемствы па прапагандзе рашэнняў XXIV з'езда нашай партыі. Раённы Дом культуры і метадычныя цэнтры стварылі сцэнарыі і праграмы, якія прапагандуюць велічныя задачы новай палігодзі. Мастацкія аніматоры выступаюць на лугах і палатках, словам і песняй праслаўляюць перадавікоў працы. Ды і ў сценах клубу праходзіць нямала цікавых вечароў.

Каб нашы клубы паспяхова выканалі сваю ганаровую дзёню, мы навіны вучыць іх, памагаць. Нездарма ж у метадычным кабінете раённага Дома культуры вісіць лозунг-заклік: «Клубы работнікі навіны быць добрым спецыялістам і выхаваннем. А гэта значыць — штодзённая вучыцца».

Э. ПЕТРЫК,
загадчык Шчучынскага раённага аддзела культуры.
М. КРАУЦОУ,
дырэктар раённага Дома культуры.

П. Магала «Дай вады, калодзеж», лібрэта оперы П. Харкова, на якое піша музыку Я. Глебаў. Хацелася б мець п'есу пра нашых сучаснікаў, каб у цэнтры іх быў вобраз становічага героя. На вялікі жаль, мы не можам прапанаваць тэатрам цікавых п'ес пра нашы магутныя рабочыя класы, пра нашыя сямействы і моладзь. А лічыць вельмі патрэбна, і мы іх чакаем. Чакаем таксама заявак, якія будзем уважліва разглядаць, заключаць дагаворы...

Вакол павядамлення Ю. Міхневіча разгарнуліся спрэчкі, у якіх прынялі ўдзел А. Вярцінскі, А. Махнач, А. Ма-

А. КАНДРУСЕВІЧ. Сонца і сланечнікі (гравюра)

Эдзі АГНЯЦВЕТ

МУЗЫКА

Весела, задзірыста, задорна
Паравоз спявае ноту «соль».
Зноў гукаюць маладыя горны!
Што мне сцены цесныя і столь?

І займае дух ад прадчування.
Сціхні ў сэрцы, неразумны
болю!

Будуць зноў сустрэчы,
развітанні;

Соль жыцця —
і ў светлай ноцэ «соль».

РОНДА

Кругавая, карагодная —
Ронда
на музычнай мове.
Выйшла ў круг каліна родная,
Закружылася ў дуброве.
Ты гары, калінніца, гары!

Не губляюцца каралі,
Колеры гарачыя.
Ці любілі вы, кахалі
Смела, па-юначаму?
Ты гары, калінніца, гары!

Быццам песня карагодная,
Закружы ты хлопцаў слаўных!
Я сама была падобная
Да цябе зусім нядаўна...
Ты гары, калінніца, гары!

СКЕРЦА

Ты хутчэй прачніся!
Не засні святання,
Тонкіх гукаў лісця,
Фарбаў трапятання.

Да вясновых светаценяў
Не пасуе лад мінорны.
Слухай рытмы абуджэння—
рух імклівы,
дух задорны!

Пранікнёны,
ўдумны,
Слухай голас сэрца—
І адкажыць струны,
Блісне промнем скерца!

БАРКАРОЛА

Гэты лодачнік не бачыў
Ні смуглявых гандальераў,
Ні Венецыю зялёнай
Пад салёнаю зарой.
У яго — бліскучы ветразь —
З глянцам белая папера,
Ён у рэчцы

бачыць мора,
Чуе,
як шуміць прыбой.

І малы вясляр вяселья
Быццам выйшаў з баркаролы.
— Ты пльві далёка, ветразь,
Не палохайся вятрыскаў —
Ветравейных ветрагонаў,
Штармавых марскіх вятроў!
Над рачулкай — баркарола,
Уся блакітная ад пырскаў,
Ад падсіненага неба,
Ад сініц і васількоў.

Вербы хіляцца да долу,
І гайдаюць баркаролу.

АКТАВА

З чаго твая складаецца актава?
Тут хіба толькі восем галасоў...
Спачатку ўторыць ціхая атава
Таёмным,

сінім гукам верасоў.
А потым уключаецца па праву
Мелодыя нязжатых каласоў.
Ляціць са званом зорка
з небасхілу —

Гучыць актава,
набірае сілу.
І хутка да асіны трапяткой
Працягне ноту маладзік
двухрогі.

ДРАМАТУРГ І ТЭАТР

Пра гэта і многае другое, што хваляе, пераіскаджае далейшаму развіццю беларускай драматургіі, ішла гаворка на пасяджэнні секцыі драматургаў Саюза пісьменнікаў БССР пры ўдзеле прадстаўнікоў Міністэрства культуры рэспублікі.

наёнан, А. Бачыла, І. Шамякін, У. Караткевіч, М. Гарулёў, супрацоўнікі міністэрства культуры БССР А. Сямёнаў, І. Мележ, І. Васілеўскі, К. Губарэвіч, У. Стэльмах, У. Юрэвіч.

Яны казалі:
А. Вярцінскі. Два гады назад мы разам з Макалём напісалі п'есу і перадалі яе ў рэпертуарна-рэдакцыйную калегію Міністэрства культуры БССР. Ці не дзіўна, што столькі часу не можам даведацца пра яе лёс?

А. Махнач. Мая п'еса «Гаўрошы Брэсцкай крэпасці» ідзе ў Львоўскім тэатры юнага глядача. Спектакль неаднаразова адзначаўся прэміямі. Міністэрства культуры ССР набыло п'есу. А ў нас у Беларусі адносіны да яе вельмі стрыманыя. Рэпертуарна-рэдакцыйная калегія Міністэрства культуры БССР павінна больш дбайна ад-

носіцца да сваіх нацыянальных драматургаў.

А. Макаёнак. Да таго, што гаварылася, магу дадаць, што вось ужо некалькі гадоў не можа ўбачыць сцэны п'еса Уладзіміра Караткевіча «Кастусь Каліноўскі». Мы ўжо абмяркоўвалі яе і зрабілі заўвагі, з якімі аўтар п'есы даўся. А што далей?.. На цэлы год раней пайшла і мая п'еса ў існых рэспубліках. Гэта пельга лічыць нармальным.

Некалькі гадоў запар гаворым мы і пра тое, каб заахвочваць рэжысёраў, пры ўдзеле якіх ствараюцца спектаклі

каб як у добрага гаспадара, у міністэрстве былі п'есы ў запасе.

Ёсць таксама вострая патрэба ў часопісе па мастацтве. У такім часопісе і п'есу можна было б надрукаваць, і рэцэнзію, і праблемны артыкул.

І. Шамякін. Наколькі нам зразумела, рэпертуарны партфель міністэрства занадта тонкі. І, канешне, трэба прымаць самыя тэрміновыя меры, каб наладзіць справы.

Заказы, пра якія шла гаворка, — гэта добра. Але і самі драматургі не маюць права бяздзейнічаць. Сапраўдны пісьменнік павінен пісаць на заклік сэрца. А то што атрымліваецца? Восем месяцаў назад быў аб'яўлены конкурс на лепшую аднаактоўную п'есу. Як я сёння даведаўся, на конкурс пакуль што наступіла толькі тры п'есы. Вельмі мала. А маленькая п'еса патрэбна для самадзейнасці, яе з нецярплівасцю чакаюць ад нас.

У. Караткевіч. Неяк так атрымліваецца: наставіў тэатр дрэўны твор — ніхто не адказвае. Загубіў добрую п'есу — таксама ніхто не адказвае. П'есу прынялі і не наставілі — зноў вінаватых не знойдзеш.

М. Гарулёў. Драматург напісаў п'есу. Што з ёй рабіць? Куды яе неслі? У тэатр? У рэпертуарна-рэдакцыйную калегію? Куды? Рэпертуарна-рэдакцыйная калегія фактычна не можа вырашыць лёс п'есы, нават калі яна становіцца апазена. А тэатр не можа ўключыць у рэпертуар п'есу без згоды рэпертуарна-рэдакцыйнай калегіі. Нейкае зачараванае кола. Трэба, нарэшце, гэтае пытанне вырашыць.

І. Мележ. Са сваёй сціплага ношты павінен сказаць, што трэба быць вясёлым аптымістам, каб пісаць п'есы. Слушна выступіў У. Караткевіч, калі гаварыў аб адказнасці тых, хто павінен дапамагаць драматургам. Трэба цвёрда памятаць, што лёс драматурга залежыць не толькі ад драматургаў.

І. Васілеўскі. Драматург прыйшоў у

тэатр з творам, які вышасіў, якому аддаў частачку свайго жыцця. І вось наступнае доўгае пакутлівае паўза. У лепшым выпадку рэжысёр не мае часу, каб прачытаць п'есу, у горным — не мае гудыяе яе.

К. Губарэвіч. Мне сабе іста не вельмі спадабаўся форма дэпрадунага заказа, але некаторыя аўтары папярэдне заключылі дагаворы дысцыпліны, і таму ад такой формы работы адмаўляцца не варты. Трэба практыкаваць і конкурсны, які, на маю думку, дзюць свой плён.

У. Стэльмах. Шкада, што на нашым сённяшнім пасяджэнні няма рэжысёраў. Яны павіны не чакаць, пакуль прынясуць гатовую п'есу, а ўдзельнічаць у яе стварэнні, як гэта рабілі Л. Мазалеўская, К. Савінаў і іншыя рэжысёры. Тут ужо гаварылі пра часопіс па пытаннях мастацтва. Усе рэспублікі ўжо маюць такіх часопісы, а мы — не.

У. Юрэвіч. Мы пакуль яшчэ не маем п'ес пра нашых нацыянальных герояў, такіх буйных пісьменнікаў, як Янка Купала і Якуб Колас. Відаць, варты было б вырнуцца ціпер да п'есы Васіля Віткі «Шчасце тэатра», дапрацаваць разам з тэатрам, узбагаціць яе нашым сённяшнім вопытам. Недавальна мала ідуць у нас такія жамчужныя нацыянальнай драматургіі, як «Наўліна» і «Раскіданае гніздо». У нас у рэспубліцы іх маглі б наставіць і ў рускіх тэатрах...

Пра многае гаварылі выступаючыя: пра тое, што ў апошнія гады ў Саюз пісьменнікаў прынята ўсёго некалькі драматургаў, і пра патрэбу народных тэатраў, і пра неабходнасць больш п'есных кантактаў паміж Міністэрствам культуры БССР і Саюзам пісьменнікаў Беларусі.

Вячаслаў Пятровіч ПАЛЕСКІ-СТАНКЕВІЧ

АД ЦК КП БЕЛАРУСІ,

ПРЭЗІДЫУМА ВЯРХОЎНАГА
САВЕТА БССР

І САВЕТА МІНІСТРАЎ БССР

Цэнтральны Камітэт КП Беларусі, Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР і Савет Міністраў Беларускай ССР з глыбокім жалем павадамыляюць, што 18 чэрвеня 1971 года раптоўна памёр Вячаслаў Пятровіч Палескі-Станкевіч, член ЦК КПБ, дэпутат Вярхоўнага Савета БССР, заслужаны дзеяч культуры БССР, член Саюза пісьменнікаў БССР, старшыня Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па тэлебачанні і радыёвяшчанні.

ЦЭНТРАЛЬНЫ КАМІТЭТ
КП БЕЛАРУСІ
ПРЭЗІДЫУМ ВЯРХОЎНАГА
САВЕТА БССР
САВЕТ МІНІСТРАЎ БССР

18 чэрвеня 1971 года раптоўна памёр член ЦК КПБ, дэпутат Вярхоўнага Савета БССР, заслужаны дзеяч культуры БССР, член Саюза пісьменнікаў БССР, старшыня Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па тэлебачанні і радыёвяшчанні Вячаслаў Пятровіч Палескі-Станкевіч.

Перасталася біцца сэрца вернага сына Камуністычнай партыі, яні аддаў шмат сіл і энергіі развіццю друку, тэлебачання і радыёвяшчанні ў рэспубліцы.

В. П. Палескі-Станкевіч нарадзіўся ў 1912 годзе ў в. Астрагляды Брагінскага раёна Гомельскай вобласці ў сям'і селяніна. Пасля заканчэння ў 1929 годзе Бабчынскай сярэдняй школы з педагогічным ухілам працаваў настаўнікам, затым з 1930 года — літаратурным супрацоўнікам, загадчыкам аддзела газет «Палеская праўда», «Советская Белоруссия», рэдактарам літаратурна-маладзёжнага радыёвяшчанні Беларускага радыёкамітэта, намеснікам адказнага сакратара рэдакцыі газеты «Советская Белоруссия».

У гады Вялікай Айчыннай вайны В. П. Палескі-Станкевіч працаваў намеснікам рэдактара, адказным рэдактарам радыёстанцыі «Савецкая Беларусь», з 1944 па 1960 год — адказным сакратаром,

намеснікам рэдактара газеты «Звязда». У 1960 годзе В. П. Палескі-Станкевіч зацвердзіўся дырэктарам Мінскай сту-

П. М. Машэраў, Ц. Я. Кіслёў, Ф. А. Сургану, Л. Г. Клячкоў, А. Т. Кузьмін, У. Е. Лабаню, У. Ф. Міцкевіч, М. Н. Полазаў, І. Я. Палякоў, А. А. Смірноў, І. М. Трацін, У. І. Падраз, І. Ф. Клімаў, Н. Л. Сняжкова, С. Г. Лапіц, А. Н. Аксёнаў, В. А. Гвоздзеў, Г. А. Крыўлін, У. А. Мінуліч, І. Ф. Мінуліч, А. Ц. Караткевіч, С. В. Марцэлеў, С. М. Шабашоў, В. І. Шарапаў, А. А. Рапохін, П. П. Білюсі, Р. В. Канзалаў, М. І. Дзілец, А. К. Зінін, В. В. Мацвееў, Я. І. Качан, Я. І. Скурко (Максім Танк), І. П. Шамлін, І. П. Мелен, А. С. Грачэніцаў, М. Г. Ткачоў, А. М. Кулакоўскі, Р. Р. Шырма, У. У. Корш-Саблін, Л. П. Александровіч, В. А. Грамына, А. А. Барановскі, Л. В. Касцюшка, М. К. Патніцкі, А. І. Лежэняў, Ф. Н. Нікіфароў, А. П. Савіці, В. Л. Панкова, Е. А. Місарэвіч, М. І. Пахомаў, В. І. Кудраўцаў і іншыя.

ды тэлебачання, а ў 1961 годзе — намеснікам старшыні і ў 1965 годзе — старшыней Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па тэлебачанні і радыёвяшчанні.

Радзіма высока адзначыла заслугі В. П. Палескага-Станкевіча. Ён узнагароджаны ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга, двума ордэнамі «Знак Пашаны» і пяццю медаламі.

В. П. Палескі-Станкевіч быў здольным арганізатарам, кіраўніком высокай партыйнай сталасці і вялікай культуры. Ён вядомы як страсны публіцыст, таленавіты журналіст, пісьменнік-драматург, ідэяльна перакананы і высокая прычыновасць, маральна чыстай і працавітасць, чуласць і ўвага да людзей, скромнасць і патрабавальнасць да себе здабылі Вячаславу Пятровічу ўсеагульную павагу.

Светлая памяць пра Вячаслава Пятровіча Палескага-Станкевіча назаўсёды захавецца ў сэрцах усіх, хто ведаў яго і працаваў разам з ім.

НЯДАЎНА я чытаў цікавую кнігу публіцыста Я. Богата «Здаўленне». Гаворачы пра вопыт выдатнага педагога В. Сухамлінскага, аўтар зусім слушна даводзіць, што не толькі дзяцей, але і дарослых трэба прыучаць да здаўлення перад дзівосамі свету, перад тварэннямі чалавечых рук. Мы даём чытачам многа інфармацыі, але не заўсёды дбаем аб раскрыцці самой заканамернасці новых з'яў, аб стымуляванні творчай думкі людзей, іх фантазіі, данытлівасці, іх захаплення пэўнымі відамі арганізаванай чалавечай матэрыі.

Я. Богата здаецца, што нашай літаратуры пагражае «дэвальвацыя цуду». Доля праўды ў гэтым ёсць, але не будзем пэсымістамі. Не абавязкова быць Аліксандрам Грынам, каб умець здзіўляцца, фантазіраваць, знаходзіць героў, якія да канца сваіх дзён захавалі дзіўную неспрэчнасць, успрыняцтва. Сент-Экзюперы не быў фантастам, але і ён, суровы рэаліст, меў надставу сказаць пра сябе: «Я з краіны дзіўнення». Падарожжам у краіну дзіўнення з'явіцца для многіх і новы раман Івана Пташніківа «Медзіжы», апублікаваны ў канцы мінулага года ў часопісе «Полымя».

Звычайная вёска на рачным беразе. Густое, як сішка, неба, чырвоны сасоннік, да якога — рукою падаць. У верасе, ля старых спекаў — грамадні чорныя баравічкі. У гэтым запаведніку характэрна нарадзіўся, рос, тут жа і ваяваў з фамыстамі Андрэй Вялічка, мясцовы чалавек, што ўсім карэннем урос у тутэйшую зямлю, знаўдму і блізкаму да кожнай былічкі, да локнага коласа ў полі. Такіх людзей не выдумаеш, іх трэба ведаць як самога сябе. Пачуццё здаўлення перад Андрэем Вялічкам пачынаецца з незвычайнасці гэтага, здавалася б, звычайнага, дужа простага чалавек, у якім пісьменнік адкрыў невычэрпны запас думскага багацця і чалавечасці.

Разам з Андрэем Вялічкам нібы ўпершыню бачым росныя сады ў пчоладым цвіценні, святані і заходы сонца, дыхаець гаючым паветрам бязмежных лясоў, ходзіш па дарогах, што вядуць у блізка і далейкі вёскі, гароды. Пісьменнік упэўніў развівае ўсе схемы, паводзе іх кожны высковец, змушаны хоць часова адыйці ад працы на зямлі, тым самым нібыта здарожвае ёй. Раман І. Пташніківа пераконвае, што можа працаваць у леспрамгасе, стаць гарадскім рабочым і нічога не страціць у любові да зямлі, прыроды, пазні.

Андрэй і ў леспрамгасаўскай стайні-турбуе не толькі догляд коней. Ён, бадай, першы заўважае тую пенаўторную частку, калі зямля пачынае клікаць ратац, першы ўлоўлівае пах вільготнай баравіцы, кожная з абшчых будынак для яго — цэлы свет. Андрэй гатовы надзяліць розумам кожнае дрэва: «Яно глыбока карэне пускае, наперад пра себе думае. А тады — ці сцяне вазамі, ці мароз, як у фінскую вайну, — атожылі пусціць? Зноў пачне жыць, навава... з зямлі...» Такія ж глыбокія карэні данамагані Андрэю выжыць і тады, па-

лі ў блазнаду яго знявечыла варожая міна, і тады, калі ледзь вылез з-пад мядзведзя-шатуна. Смерць двойчы адступіла перад неадольнай сілай жыцця. І хоць дуна ледзь трымаецца ў целе, рукі ўсё адно просіць работы: «Хоць адной рукою, а рабці буду». Гарлапаністаму пачынаючы ўчастка Унуку, які хацеў бы пазбавіцца ад знявечанага работніка, звычайна спанючы і памяркоўны Андрэй ідзе гнеўнымі словамі: «Дасі работу, душа з цябе вон». Ён ведае, што не на такіх крыўках трымаецца свет. Прыідае час, калі і ў таго Унука адбяруць партфель: «Я ды і скаціну ў поле паганю, а ты?»

Унутраны канфлікт нарастае. Учасак ліквідуецца, і Андрэю трэба вы-

ка, леспрамгасаўскага каваля Падбярэцкага, памяць узнаўляе такую партыю: вада гоіць у вёску з гары вымытае карэнне, гоіць, а яно чапляецца за зямлю. Андрэй двойчы дае зліваўхі прынку і пашляку Падбярэцкаму, калі той неаслужана таіць жанчын, вартых навагі і спагады. Ён і любым ішаму злу гатовы перагародзіць дарогу.

І Пташніку звычайна піша стрымана, хаваючы свае ўласныя эмоцыі, каб сам аб'ектыўны свет, паказаны ў яго творы, абуджаў думку чытача, падводзіў яго да пэўных вывадаў. Ад гэтага назіраўся самога пісьменніка не робіцца меней відавочнай і іскравай. Прислунаець аўтар ўгвадзецца і ў формах бачання і паказу жыцця, і ў

ён ні затоеных матываў сваіх паводзін, ні двайнога дна, у якое ператварыліся гэтыя душы. Зроблена гэта з дастаткова высокай чалавечазнаўчай культурай. І абставіны, і характары ўзброены ў рамане з бескампрамісных пазіцый партыйнай праўды.

Абставіны ў перыяд кукурузнай эпопеі былі даволі складаныя і супярэчлівыя. Зверху данізу ідзе ліквідацыя вынікаў культуры асобы, узнаўляюцца ленынскія нормы ва ўсіх сферах жыцця, узрастае творчая актыўнасць людзей. На шлях шухільнага ўздыму выходзіць і калгас, імя кіруе герой рамана Міхась Васыко. Навукова-даследчому Інстытуту Рысакова прапанавана стварыць комплекс машын для механізацыі сельскай

Я. ГЕРЦОВІЧ

ШУКАЦЬ У РЕАЛЬНЫМ ЖЫЦЦІ

НЕПРЫКАЯНЫЯ ДУМКІ

браць адно з двух — альбо ехаць за свет з леспрамгасаўцамі і рабці на новым месцы, альбо вярнуцца ў калгас. Першы варыянт гарантуе жывую канейку, затое ў калгасе ён будзе хадзіць кожны дзень на траве, па палючым Іржышчы, вырошчваць хлеб, дыхаць мядовым пахам жоўтага лубіну, вяртацца ў родную хату, дзе спазнана радасць кахання, бацькоўства, шмат пераконна. Для лепшага разумення ўсёй сур'езнасці гэтага ўнутранага канфлікту варта прыгадаць спрэчкі Андрэй з касірам леспрамгаса Вулем.

Касір ушчувае колпыха за бескампраміснасць, прычыновасць, нежаданне згінацца перад Унукам. І Вуля ж першы панідае Унука, калі здагадаўся, што той не будзе больш пачалікам. Андрэй з агідай слухае разважаны касіра аб любові да тутэйшых лясоў, бо ведае, што гэта пустыя словы. Вуля ўдзячны непраходнай пунчы толькі за тое, што ў час вайны яна хавала яго, калі ён уцеў ад жонкі і дзяцей, урагавіўся сам, а іх пакінуў на згубу. Перагварыцца ў такое ж перагані-поле? Не, Андрэй не паедзе на новы ўчастак, не паканіцца на залатыя горы, якія даклярае яму былы касір, калі ён згодзіцца стаць егерам у запаведніку, што будзе створаны ў тутэйшай мясцовасці. Сам таго не жадаючы, Вуля наскорыў рашэнне, якое доўга не давалася Андрэю: вярнуцца ў калгас.

Так званы «маленькі», «просты» чалавек Андрэй Вялічка па велічы душы стаць упоравец з эпохай, у якую гаспадарамі жыцця сталі людзі стваральнай працы. І яшчэ адно вылучае Андрэй Вялічку (з мноства літаратурных героў): ён надзелены пэўнай асаблівай памяццю на ўсё добрае. Варта яму сустрэць адзіночную суседку Балоту, і памяць адразу ж нагадвае, што яна двойчы урагавала яго ад смерці. Не мог ён аддуркацца роднай вёскай і таму, што «ў Балоты тая рука ад работы, а ён будзе хадзіць па лесе», шукаць лгчэйшага хлеба.

Калі Андрэй думае пра Вулю, Уну-

надкрэсліванні тых маральных і этычных прычынаў, якія найбольш імпаўнуюць і аўтару і яго герою. Нейзаклы праўда, маглі б і не быць у рамане такімі скрупулёзна вылічанымі — да апошняй травінкі ў полі і кожнай іветкі ў лесе. Высковы жыхар Андрэй Вялічка не стане спыняцца перад звыклым, а ў радасным здзіўленні адкрые і сэрца і вочы толькі перад нейкім новым для яго спалучэннем гукі і фарбаў, новай правай адвечнага жыцця...

З ПАЧУЦЦЁМ шчырай радасці чытаў і ў раман Алесь Асіпенкі «Непрыкаяныя маладзкі». Мінволі напрошваецца параўнанне з раманам «Снежныя зымы» Івана Шамлікіна. Параўнанне напрошваецца хоць бы таму, што абодва раманы вельмі блізкія па жыццёвым матэрыяле, па складаных праблемах, якія хвалюць героў. І тут і там людзям перашадае валонгарызм у кіраўніцтве сельскай гаспадаркай, агляда на кабінетныя аўтарытэты ў шкоду карэнным Ітаросам калгаснай вёскі. Іван Шамлікін надзвычай трапіна паказваў гэтую хваробу і яе сімптомы. Алесь Асіпенка даследваў нахорданне хваробы, яе генезіс.

Што спрыяла ператварэнню дырэктара навукова-даследчага Інстытута Рысакова і некаторых яго падлецінікаў у дзяляк і цар'ерыстаў? Усёй логікай рамана ні гэта даецца недыхсэнсоўны адказ: «страпа партыйнасці, адрыў ад народа і яго Ітарасаў». Рысакова неістотна, ці будзе калгасам і саўгасам карысць ад створаных яго Інстытутам машын. Былі б толькі слава, прэмія, газетная шуміха, магчымасць красавацца ў прэзідыумах, карыстацца надтрымкай высокага начальства.

Пісьменнік зрывае з гэтых «героў» іх ахоўную афарбоўку, зазірае ў сямбы іх душы і паказвае, што і там нічога святога няма. Факты падмаюваюцца ісканалымі гэтых фактаў, чалавечыя партрэты высветлены аналітычным рэнтгенам, ад якога не скава-

гаспадаркі. Але з нейкага часу Васыко ўсё часцей збіваецца з панталыку: яму загадваюць абавязкова сяць на вялікіх плошчах кукурузу, адмовіцца ад канюшыны, заняцца аб'ёс. Калгасу навязваюць нейкі пачварны эксперыментальны комплекс механізмаў для жывёлагадоўчай фермы. Старшыня едзе ў райком партыі, дзе яму радзіць не падмаюць ішуму, бо стваральнік загадных машын можа заўтра, жэ наскардзіцца таму, да каго не кожнага дускаюць. А тады, крый божа, раён і калгас назавуць у дакладзе з самай высокай трывуны, і траба будзе развітацца з партфелем, пасіць, ілімо антымеханізатара. Абласныя арганізацыі аперагўна афармляюць, калгасу крэдыт, каб шпарка і без прарочаншляў выпусціць непатрэбныя механізмы. А там хоць здавай іх у металалом.

Гэта не толькі прыватны эпізод. Многія героі рамана, людзі спрактыкаваны і разумныя, не вераць у мэтазгоднасць вайны з канюшынай і нават бульбай. А імя так званай «каралевы палеў», якая не пада праіста-савана да нашых кліматычных умоў. Але замест таго, каб па-партыйнаму дамагацца свайго — хітруюць: у афіцыйных дакументах пішуць, што пад кукурузу адведзены вялікія плошчы, а неафіцыйна сеюць яе толькі на шматках зямлі ўздоўж дарог.

Мана, фальсіфікатарства — гэта свайго роду кароста: ты не чухася, а яна яшчэ больш сварбіць, і ўжо нельга не чухацца без прарэдыку. Васыко і чухаецца, стогне, а зрабіць нічога не можа. Ён не раз пераконваўся, што крытыка здізу даволі часта вылазіць бокам.

Чаму нават такі чалавек пасуе перад абставінамі і не спрабуе іх пераіпачыць? Ды таму, што за пэўны час многія людзі адвыклі самастойна думаць, адстойваць свай пазіцыю, вярнуцца субардынацыю. Час той мінуў, але ў свядомасці Васыко і яго паводзінах яшчэ трымаюцца старыя, дужа ўчэпстыя звычкі і ўяўленні.

ХАЙ БУДУЦЬ ТАКІЯ ВЕЧАРЫ!

23 мая ў Беларускай дзяржаўнай філармоніі было невялікім міне па-асабліваму святчна. Прынамсі, так здавалася нам, аматарам беларускай паэзіі, якія прышлі ў той вечар на сустрэчу з вядомымі беларускімі паэтамі. Гэта было крыху незвычайна — на сцэне філармоніі, бадай упершыню, выступалі не прыездныя гастролёры (хай прыязджаюць і яны), а добра вядомыя нам, нашы, беларускія майстры паэтычнага слова...

На сцэне за столікам, нібы падрыхтаваўшыся да салбоўскай, нязмушанай гаворкі, — Максім Танк, Мікола Аўрамчык, Геннадзь Бураўкін, Сяргей Грахоўскі, Пятрусь Манкаль і Яўзія Янішчыц. І гэтал шчырая непасрэдная гаворка адбылася — зала была ўважліва, чуйна рэагавала на кожнае выступленне, на кожны твора; былі пытанні, просьбы прачытаць той ці іншы — вядомы ўжо — верш, воллесі і абышленне.

Вось гаворыць М. Танк — пра беларускую паэзію, пра ўдзельнічаў вечара, пра свае жыццёвыя і паэтычныя дарогі. А потым мы слухалі ягоныя вершы і ўзнёслыя вершы. А калі М. Аўрамчык прачытаў свой вядомы верш «Сустрэча былых кананаў», слухачы папрасілі яго прачытаць тую біяграфічную, жыццёвую ўражанні, якія леглі ў аснову твора, і зала з прытоенай увагай слухала гэты хваляючы расказ.

З чытаннем сваіх вершаў выступілі цэпла прынятыя прысутнымі С. Грахоўскі, Г. Бураўкін, Я. Янішчыц і П. Манкаль.

Вечар прайшоў цікава. Побач з творамі, якія былі ўжо вядомы нам, прагучалі са сцэны і яшчэ неупублікаваныя, новыя вершы, урыўкі з паэм.

Больш дэзюх гадзінь працягваўся вечар. Гэта было сапраўднае свята беларускай паэзіі. І я не памыліўся, калі сказаў, што, бадай, кожны з нас панідаў залу задаволены. Думаўся пра тое, што наша філармонія пачала, урэшце, добрую справу, прыцягваючы на эстраду беларускіх пісьменнікаў (дарэчы, незадоўга перад аўтарскім вечарам паэтаў быў аўтарскі вечар Івана Шаміна) — гэта будзе спрыяць папулярнасці лепшых твораў роднай літаратуры, выхаванню чытацкіх густаў, пашырэнню кругагляду аматараў мастацтва.

На жаль, дзун наш абышоў гэты цікавы і карысны вечар сваёй увагай. П. першае, філармонія наша толькі пачынае практыкаваць падобныя вечары. І таму, натуральна, пачыў гэты вечар было б проста падтрымаць. Па-другое, першы вечар беларускай паэзіі на эстрадзе дае падставу для пэўнага роздуму.

Мажліва, у далейшым (такія вечары неабходны і лны, качу спадзявацца, будучы працягвацца) вярта шунаць больш разнастайныя формы: «парадныя» паэзію з іншымі мюзыка, хай гучыць на такіх вечарах мюзыка, хай майстры мастацтвага чытанні дапоўняць выступленні паэтаў, дарэчы будзе на такім вечары і беларуская песня! Магчыма, вярта паспрабаваць вывесіць на эстраду паэтаў аднаго пакалення, арганізаваць і тэматычныя вечары, не згодзіць іх да аднаго чытанні — хай побач з паэзіяй будзе крытыка-літаратурнаўца. Урэшце, чаму б не прадставіць сцэну аднаму паэту? Не сумняваюся, што аўтарскія вечары Кандрата Крапіва, Аркадзя Квяткова, Мілена Панчанкі, Пятруся Броўкі, Аляксее Пысіна зацікавілі б многіх.

І апошняе. Вечар, пра які я расказаў, адбыўся ў нядаўняе. Рэч вядомая, — выхадны дзень, гарачыні, людзям хочацца пакарыстацца, як кажуць, дроботамі прыроды, — не ўсе прыхільныя паэзіі змоглі прысці ў той вечар у філармонію. Таму, відаць, трэба думаць надалей і пра тое, на якіх дні прызначаць падобныя вечары. Думаецца тансама, што вярта больш ілюпаціцца і пра рэкламу. Хай будучы такіх вечары! І хай праходзяць лны цікава і змястоўна!

Н. ЛЯВОНЧЫК,
Малодшы навуковы супрацоўнік
Інстытута мовазнаўства АН БССР.

там, у слэ на акадэмічных тэатральных падмоствах.

Калі б такі спектакль трапіў на сіндычны падмоству, яго жанр можа было б, як гэта пі даўна, вызначыць — старадаўнім тэрмінам — містэрыя. Не тая, што мела характар літургічнай драмы і будавалася па культурных сюжэтах, а відовішча пляцаў, якое браў на сваё ўзбраенне народ; у містэрыях так часта выязваліся вольналюбівыя ідэі, простыя людзі багаўшчычалі, адкрыта ці ўсёюсна паказвалі ідэал чалавечых імкненняў і апявалі змагары. Пэўныя прыёмы таёй містэрыі, мабыць, і прыягнулі ўвагу В. Раеўскага, прынамсі, дэмакратычны бок гэтага жанру. Пераплаўлены ў тэлевізійную форму паэтычнага тэатра жанр стаў непазнавальна свёасаблівым, убагаціўшы выўлепчыя эроді рэжысуры. Да таго ж большасць выканаўцаў — Г. Гарбук, П. Кармунін, А. Мілаваў, Г. Аўсянішчыц, Н. Пясарова, М. Патапчук, В. Анцёнка, Л. Давіловіч, А. Маглоўскі, Ю. Лясны, П. Дубавіцкі, В. Белавасціц, М. Казіцін (хай даруюць тыя, каго не называю бо спіс быў бы надта доўгі!) — пачворчы зразумела арыгінальную задуму М. Стральцова і В. Раеўскага, захоплены паглыбляюцца ў стыхію Купалавага слова, адчула ўнутраную награбу так яго выказань, так яго асэнсавань... Відаць, вярта было б зніць на мінастужку і тыражыраваць гэты фільм-спектакль.

Калі паспрабаваць вызваліцца ад аркага эмацыянальнага ўракання, то можна, відаць, зрабіць і завіды ў адрас аўтараў і выканаўцаў. Ёсць заагнунтыя эпізоды. Згодду, але то адзі, то другі з акцёраў дапусціў «аграхі» ў вымаўленні. Наўрад ці вярта даваць цётры там, дзе паэтычны тэкст і сам-ясна раскрывае думку... Але мне так падабаўся спектакль, які разам з названымі аўтарамі падрыхтавалі тэлевізійны рэжысёр Вячаслаў Акімушкін, мастак Барыс Герлаван, кампазітар Сяргей Каргас і апэратар Уладзімір Праўко, што не знаходжу ў сабе сіл дакрануцца аналітычным скальпелем да створага на блавітным экране як песня.

Барыс БУР'ЯН.

маладых, мужчын і кабет, лны паселі на падлозе гуртам і пасобку (гэта вольны істотна — ёсць гурт і ёсць адзіна). І думаюць, думаюць, думаюць, ужо ўсе лны. Мабыць, перш-наперш за гэта і трэба падзякаваць В. Раеўскаму: ён знайшоў вобразную форму перадачы таго, што беларускі мужык за думам у ся пра свой лёс, задау сабе ўголас пытанне, чаму ж той лёс гаротны. Слова Купалаў набыло адзасодны выўленчы пэд і блізка да сімвала экранную абгаўленасць.

І звычак гэты амаль статычныя фрэскі набываюць дынаміку — на блавітным экране рух людзей, прага дзейнасці. Без бытавых падрабязнасцей.

выкарыстоўваючы толькі памёк на іх, канкрэтныя штыры або па-акцёрску ідэа перададзены жэст, водгулле знаёмых інтанацый у мюзычным суправаджэнні або дэраматыўнай паэтычнага слова. Скажам, так выгядзе мантаннае ськаз, які захапляе гледача і напружанай пільнаю слова, і эмацыянальным станам выканаўцаў.

Пагнуўшы ў крук худыя спіны,
Сярпом махаючы крывым,
Мы жонкі, ўдоўы,
І дзяўчыны
Пры доўгай постаці стаім,
І дружна інём,
І падаём,
Адна адной
Ахвоты больш,
І песню жаласна плём...

Мастацтва тэатр стрымлівае рэжысёра, і ён не разгортвае карціну ў дзейнасць, раб даць магчыма сьць слова ў суладзі з рухам людзей прагучаць на ўсю моц, і слова, з экранна гучыць так, што ў ім адкрытае для сьне яго гучавае характэво, пастытчную выявінасць, інтанацыйны напеў. За словам — лёс. «Нап, спрыяць гучыць дабыць за пот, кроў, слёзы — водні дасці! Мы будзем піць, як гора п'ём...» Трагедыянае адчуванне таёй рэчаінасці, уласціва Купалаў-паэту ў тыя часы, робіцца відавочным, іраніе і абудкае ў гледача пэўныя эмацыянальныя адказы, бра ў палон.

Без якой-небудзь выдатны аўтары спектакля ад-

цяняюць трагізм адлюстраванага жыцця алтымістычнымі нотамі. Веліч і характэво жыцця, якое павінна быць, якое будзе, якое на-нававана чалавек, самай прыродой, апяваецца з дзёвосным артыстычным пранікненнем у дух купалаўскай пашаны да чалавечай істоты, калі на экране — старонні з «Адвечнай песні». Мы нават не паспяваем зауважыць, адзі голас ці розныя іясуць той незабыўны гімн нарадзізнаю дзіціці: «Успелінай рукою твараюня даю яму права існаення, на ўласнасць, ваду і зямлю, душу яму так жа даю... Лясы ён абярне на поле, усялілі ўстроіць будоўлі, святыні пад неба зірнуць, цяніцы пабелай бліснучы. Там будзе ён царам прыроды, сам найдасканальшага роду, і будзе цар гэты навек на-

званне насіць — чалавек». А нас агортвае прасветлены купалаўскі роздум пра вліяне прызначэнне чалавек. Не, прыягёт яму перакрывае шлях — «Гаротны нам хоць лёз у пелі, — працуй на полі — дома плач...»

Слухачы Купалава слова, прыглядаючыся да посьбітаў яго ў гэтым спектаклі, раптам пачынае бачыць, як высьвіаў народныя гнёт, як ад дуаў пра несправядлівы лёс працоўнага чалавек хад паэтычнай мовы вядзе тых людзей (і нашы ўражанні тансама) да в о л і, ськандавананай у адно, і рава-допайны выўбх мог быць і быў адзіным выўсцем з таго віру жыцця. Гэта — на-купалаўска. Гэта — на-мастацку. Нам працягалі верні Купалаў ўдучліва і горача, вачыма зацікаўленымі і свесым, набаўленымі хрэстаматычнай асцяроўнасці. Бездань гора народнага б'ецца ў Купалава радках. І тут сьзна або экран і не павінны шукаць сьцежкі «паблізу» ад той бездані. Добра, што В. Раеўскі адмовіўся ад таёй сьцежкі.

Багата інтанацыйна палітра галасоў і пасобку, і ў «хоры». Мы чуюм сарказм Купалаў (выдатны эпізод «Пат і цэнзар») і пачыноту Купалаў, тужлівы голас і блылітасні гнёт. А стрыжы гэтых патонаў аднаго рэчышча — паэтычнае слова. Яго сэнс — літаральны і метафарычны — вядзе за сабой акцёрскія інтанацыі, якія нараджаюцца натуральна, гучаць натуральна, не трацячы артыстычнага бліску і размаху: Мне нават здалася, што купалаўцы рады сустрэчы з вершам, што яны прагна паглыбіліся ў верш, засмаваўшы па ім

ПРАГЛЕДЗЕШЫ гэты спектакль, маст Анатоль Вілогін сказаў, што, нарэшце, ёсць падастава сьвядомы — нарадзінец тэлевізійны паэтычны тэатр. Празай і літаратурнаўца Алякс. Адамовіч даў эмацыянальную адзнаку — «Выдатна!» Мастак Барыс Забораў падірэсліў, што яго прыябіла мастацкая аднасць слова і руху, настрою і пэстыні, аднасць задумы і выканання гэтага відовішча...

Так, верні Яні Купалаў, абпадены жывым пачуццём пратэсту, верні, што

ВЕКАПОМНАЕ

ТЭЛЕВІЗІЙНЫ СПЕКТАКЛЬ «ПА ПІЧАСЦЕ, ПА СОНЦА...»

вадзішча клікаў працоўнага беларуса — «Гэй, наперад, покі сэрца б'ецца, рвецца на прастор, годзі млеці ў павяверцы: гэі, да сонца, гэі, да зор!» — стаў зместам і духам таё свёасаблівага па рэжысуры Галіцэрска выкананні тэлевізійнага прадстаўлення, якое сьварылі пісьменнік Міхась Стральцоў разам з мастакоўшчыкам Валерыем Раеўскім. На блавітным экране амаль на працягу ўсяго спектакля пануе шырая гамма — іна ў стылізаваных кадрах, у заслонах, з-за якіх часам буйным плямам гледзіць на нас гарачыя вочы. Цыяна адгадаць, якім чынам дасягнуа таі эффект, але паэтычна і пастрой большасці кадраў пакат у бел-чорным колеры вобразна перадаюць атмасферу жыцця верна. А ён жыве — Купалаў верні: то па-бунтарску крывыць, то праменіць падазей, то рвецца — плачам з чалавечана сэрца.

Выўленчы лад спектакля строга і паслядоўна пачынае намеру В. Раеўскага даць як бы фрэску гаротнага жыцця беларускага мужыка. І лепшыя кадры тэлеспектакля так і успрымаеш: творы, лны аргуваныя ў калектыўны партрат, постаці людзей у мізансцэнах амаль што графічнага валюнку, буйныя планы, дзе і асобныя дэталі глыбока, схіленал або ўскінутал галавал набылае значэнне метафарычнае. Камера наваздае на кагосьці з выканаўцаў, яё твар займае ўвесь экран, рэжысёр набліжае да нас вочы, чалавек, які, здаецца толькі тое і робіць, што думае, думае, думае... Потым — агульны план: іх многа, старых і

ЛА ВЫСТАВАЧНЫХ ЗАЛАХ

ПЕСНЯ УРАЛУ

1919 год. Екацерынабург. У пачатку кастрычніка мясцовых мастакоў сабралі ў губеранскім аддзеле народнай асветы і папрасілі прыяць удзел ва ўпрыгожванні горада — набліжалася другая гадавіна Кастрычніка. Сярод прысутных быў і Міхалей Сцяпанавіч Сазонаў. У сваёй кнізе «Запісы ўральскага мастака» ён успамінае: «Справа для нас была ўсім новая, незвычайная і па форме і па маштабах, нішто з прысутных не меў вопыту ва ўпрыгожванні вуліц. Але як бы там ні было, трэба было прымацца за першую работу па заказе Савецкай ўлады... Працявалі мы, не злічачыся ні з часам, ні з цяжкамі ўмовамі».

Так пачыналася творчая і грамадская біяграфія ўральскага мастака М. Сазонава. Расказ пра юбілейную выстаўку старэйшага жывапісца, чые пейзажы, эцюды, акваралі экспануюцца зараз у выставачнай зале Саюза мастакоў БССР, мы не выпадкова пачалі з гэтага эпізода.

Усё жыццё, уся энергія М. Сазонава былі накіраваны на станаўленне развіцця выўленчага мастацтва Урала.

Выстаўка адлюстроўвае больш чым паўвекавы шлях мастака, які дынер жыве і працуе ў Мінску.

Курганскі, заўральскі прасторы, велічыня Паўднёвы Урал з яго славутым Ільменскім запаведнікам, легендарная Чусавая суровы і дзіні Шыхан, агайскай, волжскія матывы — праходзяць перад гледачом.

Паэтычны пейзаж «Апошні зорка», Мастак паказаў на палатне асінноа рэаніцу, калі думоўці спакон і мір разліты ў прыродзе. У перадсвятальнай Імле ўсё афарбавана ў магавыя спавобныя тоны. Стройныя, тонкія дрэны ў задуменні апусцілі да вадзі свае жоўтыя косы і быццам любуюцца водбліскам рашнінай зоркі. На лірычным настроі з гэтым пейзажам пераклікаецца палатно «Адзіноці рыбака». Вод-

нал роўнядзь і далёкай фігура рыбакова ў лодцы, Месячна дарожка серабрыць паверхню задумлівага возера. Ціха і толькі на тым, далёкім беразе, вёлліва мігаюць агеньчыкі ў сядніскіх хатах.

Мажорнае сучанне залаціста-празрыстай гамы, якія характэрны для асіннага сонечнага дня з яго цяплом і асаблівай цяшлівай, перадае мастак у пейзажы «Бярозкі».

Прахлада сьляжынак, зелянаватае святло, якое няшчотна пабліскае ў войнах вясковых хатах, — такі матыў, у камерным пейзажы «Уральскія зімачка». Прыцягвае ўвагу праўдаівы, свеслы па пачуцці пастозны эцюд «Вясна».

Пейзаж «Сяло Істок у непагоду» быў напісаны ўлетку 1929 года, калі М. Сазонаў жыў у Істоку пад Сьвядлоўскам і браў урокі жывапісу ў вядомага мастака Л. Туржанскага.

Рад работ жывапісца прысвятлае велічы Урала, «Урала», «Уральскія Шыханы», «На Паўднёвым Урале», «Горная сімфонія», «Горная казка» — у кожным з гэтых палотнаў, нібы вы-

чваршыя стаўлі, грукваецца каменны гмахі старажытных скал — свёасаблівыя атрыбуты ўральскай прыроды.

Мастак у сваёй творчасці прытрымліваецца рэалістычных традыцый перасоўніцтва. Любоўна ставіцца да натуры, старанна апрацоўвае кожную дэтал пейзажа. Праўда, з-за гэтага ішы раз бракуе яго работам абгаўленасці, шырокага вобразнага раскрыцця тэмы. Выпрацаваўшы свой почырні і знайшоўшы свае матывы, мастак не заўсёды імкнецца да іх пэлыбленай распацоўкі. Гэта прыкметна ў невяротных пейзажах, якім не хапае наларыстычнай цэласнасці і кампазіцыйнай разнастайнасці. Крыху манатонная выстаўка ў адноснах тэматыкі прадстаўленых работ. Старыя пераконаныя доміні, селянскія хаты, патрыярхальнае аблічча сёла і вёсак — асноўны сузіральны матыў. Пазабаўлены якіх бы там ні было прымет сучаснасці пейзажы «Уральскія вёска», «Башнірыя», «Зімака», «У вёсцы», «Мая майстэрня», «Вярба над Волгай», «Дворык», «Сяло Каракуліна на Каме» і ішы.

Вельмі шкада, што мастак не паказаў нам сваіх твораў,

якія ўзнаўляюць лічынае жыццё індустрыяльнага Урала 30-х гадоў: «Сяроўскі металургічны завод», «Уральман», «ВІЗ, Пракаты стан», «Златауст. У цаху», «Златаустаўскаўская домна». Не сумняваюся, што гэтыя работы, у якіх мастак, непасрэдна сведка нарадзізнага ўральскага гганта, адным з першых у краіне спрабаваў адлюстраваць новую савецкую рэчаінасць, паказаць сталічавараў, рабочых, металургаў, адным словам, першых герояў сацыялістычнай цяжкай Індустрыі, былі б вельмі цікавыя для гледачоў.

Нагледзічы на асобныя педдохны экзэпацыі, выстаўка ў цэлым атрымаўся цікавай, аб чым пераканаўча гавораць і запісы ў кнізе водгукаў. Яе лейтматыў — шчырая любоў мастака да казанай і магутнай прыроды Урала.

Для тых, хто не быў на ўральскіх спрадвечных лясах, не сідзеў на берагах празрыстых азёраў і рок, гэта выстаўка будзе цікавай, таму, што жывапісца у меру сваіх сіл і таленту, проста і сумленна, не падаючыся розным уплывам і модам, нісаў тое, што добра ведў, бачыў, адчуваў, перажываў.

Барыс КРЭПАК.

22 чэрвеня адбылося пасяджэнне прэзідыума праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі сумесна з бюро партыйнай арганізацыі. На пасяджэнні быў зацверджаны план асноўных мерапрыемстваў праўлення СП БССР на другую палову года. У прыватнасці, запланавана правесці пашыраныя пасяджэнні прэзідыума, прысвечаныя вынікам V Усесаюзнага пісьменніцкага з'езда, абмеркаванню першых кніг маладых паэтаў і празаікаў. На адным з пасяджэнняў будзе

разгледжана пытанне аб падрыхтоўцы да 90-годдзя з дня нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа. У кастрычніку мяркуецца правесці пленум праўлення з парадкам дня: «Стан і задачы беларускай літаратурнай крытыкі». У лістападзе адбудзецца рэспубліканскі семінар маладых літаратараў, а на пасяджэннях прэзідыума будзе абмяркоўвацца справаздача Гомельскага абласнога аддзялення СП аб рабоце з маладымі аўтарамі, заслуханы справаздачы пісьменнікаў, якія карысталіся творчымі камандзіроўкамі ў 1969-70 гадах.

Запланаваны пазедкі груп пісьменнікаў на важнейшыя будоўлі, прадпрыемствы і ў калгасы рэспублікі, выступленні перад чытачамі, шэраг творчых вечараў, правядзенне дзён паэзіі ў Мінску і абласных цэнтрах.

На пасяджэнні быў зацверджаны новы склад Савета бюро прапаганды мастацкай літаратуры СП БССР: М. Аўрамчык, А. Варцінскі, М. Гамолька, І. Грамовіч, А. Грачаникаў, П. Макаль, Ул. Мяжэвіч, А. Русецкі (старшыня), Я. Сіпакоў, М. Татур, М. Хведаровіч, К. Цяпка і М. Чавускі.

**ВІНШУЕМ
З УЗНАГАРОДАЙ!**

За заслугі ў развіцці народнай творчасці і ў сувязі з трыдцатывосьмігоддзе дня нараджэння дырэктар Гродзенскага абласнога цэнтра народнай творчасці, галандзеіна кампазітар, заслужаны дзеят культуры Беларускай ССР ШЫДЛОЎСКІ Аляксандр Канстанцінавіч узнагароджаны Ганаровай граматай Варожанага Савета Беларускай ССР.

КАЖУЦЬ, што чалавек, які пасадзіў дрэва, працягу жыцця не марна. Чалавек, пра якога пойдзе гаворка, вырастае цэлы сад. Хвіліца таго дрэва ў кветцы. Цвітуць яблыні, грушы, б'ю, алычкі. У ружовыя воблачкі хваецца ялініна дрэў. Выдунулі белыя парасончыкі суквецці каліны, глогі. Ніжэй, зусім пры зямлі — блакітныя азёрыцы незабудан, ружовыя

«Люблю прыгажосць», — кажа Уладзімір Іванавіч. І не байца, што словы гэтыя прагучаць нашымі лівя альбо фальшыва. Сваю любоў, сваю пяшчоту аддаў чалавек зямлі, і яна адарвала яго ўзаемнасцю. Ён раскавае пра свой сад, як шчаслівы бацька пра сваіх дзяцей. Гаворыць ён скупа, але кожны гордасці і заміларання ў голасе. Цюльпаны з Галандыі,

з вясні, як у людзей, а з шасці раніцы. Вядома ж, толькі працешся, а ўжо рупіць паглядзець, што ўвайшло, што расцвіло. Ды і работы на ўчастку — за дзень не пераробіш. Таму і ўвай у Ружанскай школе гадзіну грамадска-карыснай працы. Кожны дзень на ўчастку дзюжурцы адзін клас. Гэта апроч урокаў працы і прыкладных заняткаў на багатыні. Школьнікі папаюць, прыбіраюць, укастаюць, вырошчваюць і паліваюць расаду і яшчэ — вучацца разумець, любіць і цаніць зямлю.

З Уладзімірам Іванавічам падыходзім да школьнага парку. У дэндэраіі 180 дрэў і кустоў. Цягнецца алея калінаў, ліп, грабаў, а тансэма біязы, піхта, ансаміт амурскі, араж, маньчжурскі, лістоўніца, серабрыстал елка, каштан, дуб чарвоны, кізіл, шаўкоўніца, ліпа каўказская і... калі, берасіліні, саляўі.

Выранчанае з зярнятка, кожнае дрэва дужэла на вачах чалавек. Прывезенае з Далёкага Усходу, поўдні, захаду ці поўначы, яно прывыклое тут. Піводнае не загнула. Ці мецца тут такое, ці такіх разумных рук і чужае надвечнае сэрца? А за плотаў школы — ірабідальцыя таволі. Трыста птук пасадзіў тут Уладзімір Іванавіч. І не дзіва, што чалавек, які вырастае гэты азіс, не ўяўляе — сябе дзе-небудзь у іншым месцы. Ні ў Брэст, ні ў Мінск, куды запрашалі Уладзіміра Іванавіча іраваць юннатамі, не паехаў. Кажа, чалавек павінен быць там, дзе знайшоў сваё месца. Ды і нікада нідаць увесць гэты злілены постраў, у які ўкладзена частачка душы.

Слухаючы гэтага далікатнага, інтэлігентнага чалавек а непаўнага і цікава гаворкай, надумалася адно... Многа ў нашых школах гаворыцца пра эстэтычнае і духоўнае выхаванне. Ствараюцца спецыяльныя метады. А гэты чалавек без лішніх слоў і спецыяльных метады штодзень выхоўвае ў сваіх вучняў самыя прыгожыя пачуцці. І дзе б яны ні апынуліся, кім бы ні сталі ў жыцці, гадзі, якія яны правялі побач з гэтым чалавекам, не пройдуць марна.

Р. БАКУНОВІЧ.

У ЛІТАРАТУРНЫХ АБ'ЯДНАННЯХ
У ТВОРЧЫМ ПОШУКУ — САЛІГОРЦЫ

Салігорск — малады шахцёрскі горад. Яму ёсць дваццаць гадоў. І тыя не менш гэты горад стаў цэнтрам горадзіцкай прамысловасці нашай рэспублікі. Яго прадукцыя — каменная соль — славіцца не толькі ў нас, у Беларусі, але і далёка за яе межамі.

Салігорцы не толькі інтэрэсоў вестры зямлі, не толькі будуюць камбінаты, фабрыкі і заводы. Многія з іх у вольны ад работы час выступаюць на сцэне, бяруцца за перо. Пра тых, хто спрабаві свае сілы ў літаратуры, мне хацелася б раскаваць крыху падрабязней.

7 лістапада 1959 года ў Салігорску выйшаў першы нумар шматтыражнай газеты «За камуністычэскі труд». З першых дзён свайго існавання шматтыражка стала класатлівай зборніцай літаратурных іл Салігорска.

У канцы 1960 года пры рэдакцыі газеты было створана літаратурнае аб'яднанне. Яно дзейнічае і цяпер і, на мой погляд, адгрывае прыкладную ролю ў творчым росце мясцовых паэтаў і празаікаў. Творчы малады літаратары рэгулярна абмяркоўваюцца на пасяджэннях літаб'яднання. Лепшыя з іх трапляюць потым на старонкі газеты. Сіламі літаб'яднання штогод выдаюцца рукапісы альманаха «Радуга».

Актыўнымі удзельнікамі нашага літаб'яднання з'яўляюцца настаўнік сярэдняй школы №1 Анатоль Крывіцкі, інжынер камбіната «Беларускіліт» Збігнеў Радавольскі, інспектар энэрганагляду Мікола Лойка, рабочы Уладзімір Савіч, тэхнік-будавнік Валодзіцкі Міхаліч, студэнтка Міла Берасойска.

Маладыя паэты і празаікі Салігорска актыўна ўдзельнічаюць у правядзенні гарадскіх культурна-масавых мерапрыемстваў. Яны выступаюць на літаратурных вечарах у школах, у маладзёжных інтэрнатах.

Аляксей КУР'ЯН, кіраўнік літаратурнага аб'яднання.

Анатоль КРЫВІЦКІ

ЗЯМНАЯ СОЛЬ

Пласты — зямлі таемныя сцяжыны —
Па ўсіх кірунках леглі ўглыбіні.
Мільёны год у сувязі адзінай
Сцэнтаваны моцна, як граніт.
Парушыць ціш спрадвечных
сутарэнняў
Ідуць шахцёры ў сівізну вякоў.
Па транспарцёрнай ленце у гудзенні
Цячо зямлі абуджаная кроў.
У ружаватым бляску сільвініта
Зіхцяць праменні дзён былых.
Няхай сцяной мае ўзрастае жыта
Паміж бароў спрадвечных і густых!
Жыве не казка даўня ў народзе,
Што тут багацці ў зямлі былі.
...А сонца светлым ранкам
узыходзіць,
Нібы ружовым скарбам з-пад зямлі.

Забіта... і шэрым
вакол усё стало.
Як быццам усмешкі
зусім не бывала.
За ўчынак бяздумны
вам будзе няёмка,
Але ўжо не склеіш
усмешку з асколкаў.

Уладзімір САВІЧ

РАНАК

Тут над капрамі зоркі урачыста
Ад вечара да раніцы гараць.
А гляне ў вокны ранак прамяністы—
І шыбы, як люстэркі, зазіхцяць.
З будоўляў звонка узляцела песня,
Насустрач сонцу кран узняў руку,
І сіні морак па нізінах чэзне,
Вядуць вятры
світанне за раку.
І прападае ў шахцёраў стома,
Калі з забояў
раніцай ідуць.
...А побач муляры у сцены дома
Цягліны з промнем сонечным
кладуць.

Мінулае крану я асцярожна,
Нібыта скрыпкі тонкую струну,
І выплывуць адтуль гады трывожна,
Зноў павядуць мяне цераз вайну.
Нялёгка да былога мне вяртацца —
Ад перажытага, здаецца, упаду.
Ды на мінулае я мушу аглядацца,
Каб пэўным быць, што правільна
іду.

Мікола ЛОЙКА

Збігнеў РАДАВОЛЬСКІ

ПРА УСМЕШКУ

Была яна шчырай,
Акрытая ўсім ласкава-пацешнай,
Як яснае сонца,
Усім сагравала чалавечая ўсмешка.
З ёй холад—не холад і ўсіх весяліла.
Ніякія беды і вецер—не вецер,
Сказалі не тое — не страшны на свеце.
Сказалі не тое — і радасць забыта,
і ўсмешка забіта.

Хадзіць — хаджу,
Глядзець — гляджу,
Ды часта ўсё ж мяне трывожыць:
А ці змагу
Пчаліны гуд
Ад гуду труценя адрозніць!
І ноччу сінняй
І ў дзень блакітны
Я то бяскрылы,
То з небам злітны.
То стане лёгка,
То цяжка стане,
То ёсць адкрыцці,
То зноў — чаканне...

Ты ў хату прынесла казку,
Спакой і ціхую паску.
Было ў нас у хаце не цесна —
І ў нас пасялілася песня.
А з песняй прыйшла і пяшчота,
Асыпала ўсё пазалотай.
У хату ты шчасце прынесла,
Ты — казка мая і песня.

ЧАЛАВЕКУ ГАВОРАЦЬ ДЗЯКІМІ

УЗАЕМНАСЦЬ

астраўкі маргарытак,
жоўта-белыя нарцысы і
фанелы рознакаляровых
цюльпанаў. А над
Усім гэтым — водар ба-
зу.

Толькі закаранелы
скептык пасаромецца
быць сентыментальным
Гне усмішка — які цуд!
І гэты цуд раскінуўся
на двух гектарах.

Калісьці тут былі
руіны, потым пустка.
Але прыйшоў чалавек,
зработу урадлівай зям-
лю, пінуў у яе зярнят-
на. Вырасла з яго міль-
яны цяносеннае дрэў-
ца, потым яно ўвайшло
ў сілу і стала вялікім.
А дужым і цінстым. А
над ім, укрыты ад
гарачых сонечных пра-
менняў, зацілі кветкі.
Далі насенне. І зноў
пасадзіў іх у зямлю
чалавек. Кожную рас-
ліну пещуў, хаваў ад
морозаў, паў вадой у
гарачыню...

Ёсць у Ружаных сяр-
эдняя школа. У ёй
працуе Уладзімір Іва-
навіч Рэкуць. У гэтых
месцінах ён нарадаўся,
тут жыў з бацькамі.
Прышоў час абара-
няць сваю зямлю. —
стаў салдатам. А скон-
чыўся вайна, вярнуў-
ся ў родны край, па-
чаў працаваць настаў-
нікам. Спачатку ў ма-
лодзкіх класах, потым,
skonчыўшы інстытут,
выкладчыкам хіміі і
біялогіі. За шматгадо-
вую дзейнасць узнага-
роджаны значком вы-
датніка асветы БССР,
ганаровымі граматамі,
юбілейным медалем. І
у гэтым яго лёс не ад-
розніваецца ад лёсу ты-
сяч яго калег. І можа б
не былі напісаны гэтыя
радыкі, калі б не адна
рыса...

Іх вывеў вядомы квет-
кавод Ле Фэбр, Гатуні
«Матадор», «Лондан»,
«Прышч карнавала»,
Незвычайна нарцы-
сы — у іх маленькая
белая чашачка і ярка-
аранжавыя сярэдзіна.
Цвітуць у красавіку.
Японская айва, кветкі
ў не незвычайнага
апельсінавага колеру.
Рабіна шведская. Аст-
ры сарача пінч гатун-
каў. Гладзёлусы тры-
цаці гатункаў. Докара-
тыўны дубін «Расета».
Незабудкі з ГДР. Гваз-
дзікі турэцыя, дэльфі-
нум іхаакіліска (бе-
лы, ружовы, сіні, чор-
ны, бэзавы), гесперыс з
пахам ліўвоў, флэскы
дваццаці гатункаў, ал-
лія каралеўская, лілія
«Давід», авідэгія. Ка-
ля ста гатункаў вяр-
ганіяў, званочкі кар-
пацыя, мак усходні. І
яшчэ, і яшчэ нешта,
што нават цяжка за-
помніць...

25 гадоў калекцыяні-
руе кветкавод расліны.
І цяпер ужо пры-
школьна ўчастак не
можа даць месца ўсім.
Мноства кветак і ку-
стоў вынесена на га-
радскія скверы, вуліцы.
Створаны сквер ля
школы. Вучні школы
толькі ў горадзе выса-
дзілі сем тысяч кустоў
і 72 тысячы кветак.

«Магілі б са сваімі
юннатамі — засадзіць
увесць горад, толькі
дайце нам месца». —
гаворыць Уладзімір
Іванавіч, і ў шэрых жы-
тых вачах яго, ва ўсёй
рухавай постаці гату-
лі энэргіі, што верыш
яму.

Ён не наракае па
тое, што яго працоўны
дзень пачынаецца не

ГАСТРОЛІ коласаўцаў праходзяць ва умовах інтэнсіўнага творчага мышчэння. Раніцай — рэпетыцыя, бо трэба увайсці ў форму на новай сцэне, правесці суладдзе дэкарацыі і выканаўцаў, музыкі і святла. Увечары — спэнтані. Амаль кожны раз новы. Напрыклад, пасля выступлення ў ролі У. І. Леніна ў «Шостым ліпені» Ф. Шмакаў іграе Аніма ў спэнтані «Улада цемры», праз дзень — Прысыпкіна ў «Клапе», а ў наступны вечар — старшыню Васнова ў інсцэніроўцы апавесці «А зоры тут ціхія...» З такім напружаннем працуе ўся група тэатра. І ўсё ж вольныя ад рэпетыцыі і спектакляў гадзіны аддадзены знаёмству са сталіцай — былыя выхаванцы тэатральнага інстытута спышаюцца ў сцэны альма матэр, каб пагутарыць з настаўнікамі і паглядзець анцёрскую моладзь, артысты наведваюць літаратурны музей народных паэтаў Беларусі Яні Мупала і Якуба Коласа, мастацкі музей, музей Вялікай Айчыннай вайны, едучы ў Хатынь і на Курган славы. Будні гастролі нагадваюць свята...

На здымках Ул. Крунавы бачыце народных артыстаў БССР Ц. Сяргейчына і А. Трусу і заслужаную артыстку БССР Т. Шашкіну ў адным з паноў музея Якуба Коласа і групы анцёркаў-коласаўцаў, якія ўскладаюць кветкі на магілу народнага песняра.

ВЕЛЬМІ прыемна тое, што па просьбе грамадскаці Мінска наш тэатр прадоўжыў свае гастролі звыш намечанай праграмы. Калектыў ганарыцца такім поспехам. На нашых спектаклях набывала больш 30 000 гледачоў. Акрамя выступленняў на сцэне Акруговага дома афіцэраў, мы паказвалі лепшыя спектаклі рэпертуару і на клубных пляцоўках, у раёнах Міншчыны, на калгаснай сцэне. Шчыра кажучы, труппа жыла надзвычай інтэнсіўным творчым жыццём. І вядучыя майстры, і анцёрская моладзь былі амаль штовечар заняты ў вільных або стацыянарных спектаклях. Гэта і аразумела: коласаўцы рабілі справядзачу за пяць гадоў, што мінулі з часу няўрадных гастролі ў сталіцы рэспублікі.

Гледачы тут патрабавальныя, яны строга і добрамыслива ацэняюць і агульную рэжысуру той або іншай пастаюўні, і сцэнічныя вобразы паасобку. Не магу сказаць, што прыём быў аднолькавы ўсіх нашых работ. Адна аддавалі перавагу і горача віталі класіку ў нашым рэпертуары — «Уладу цемры», «Клапа», «Несцерку», «Марыю Сцюарт», «Многа шуму з нічога». Былі прыхільнікі сучаснай тэмагікі на сцэне, і яны больш ахвотна наведвалі такія спектаклі, як «Трыбунал», «Амністыя», «Салаўіная ноч», «А зоры тут ціхія...»

Беларускае тэатральнае аб'яднанне паларкавае творчае абмеркаванне вынікаў нашых гастролі. На ім, відаць, мы пачуем прафесійную крытыку, удумлівы апаліз нашых здабыткаў і пралікаў. Там я не буду папярэджаць падзеі і даваць свае характарыстыкі паказанаму намі рэпертуару. Адначасна толькі, што эмацыянальная рэакцыя глядзельнай залы, калі яе запэўняе розная па ўзросце і надрыхтаванасці да ўспрыняцця мастацтва аўдыторыя, — гэта, як кажучы, хлеб напэўненні для анцэра. На публіцы ён правірае плёц сваіх творчых пошукаў. Да мінчан пільна прыслухоўваліся і ветэраны коласаўскай сцэны — Цімох Сяргейчык, Анатоль Трус, Ана-

толь Шалег, Мікалай Звездачотаў, і прадстаўнікі сярэдняга пакалення артыстаў — Фёдар Шмакаў, Галіна Марціна, Зінаіда Каняцелька, Тамара Шашкіна, Тадевуш Кохштэс, і творчая моладзь — Галіна Вальчэўская, Святлана Акружняя, Галіна Дзягілева, Леанід Трушко, Любоў Шеневіч... Цікава было адчуць непасрэднае дыхаццэ залы і рэжысуры тэатра — С. Казіміроўскаму, Б. Эрнсту, А. Смелякову, Л. Кавалёву, Э. Забелу...

Адным словам, гастролі былі навучальнымі для нашай труппы.

ЧАС АБДУМАЦЬ ВЫНІКІ

Расказвае дырэктар Беларускага дзяржаўнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа, заслужаны дзеяч культуры БССР Г. АСВЯЦІНСКІ

Адразу, на гарачых слядах падзей, мабыць, і немагчыма ўпэўнена сказаць, якія канкрэтныя высновы мы робім для сябе. Але дома, у Віцебску, зразумела, абмяркоўваючы свае ўражанні і вызначаючы творчыя планы, калектыў ужо не зможа не ўлічыць адгукі і перажытае намі ў Мінску. Імя тэатра па-творчы раскрываць багацце класічнага рэпертуару мінчаніне ўхвалілі. Пашыраўне аўтарскага актыву драматургаў — таксама. Разнастайнасць рэжымскіх пошукаў, але пры захаванні са- мых каштоўных традыцый калек-

УПЕРШЫНЮ на мове беларусаў шэкспіраўскія героі загаварылі са сцэны гэтага тэатра. Гэта было 45 гадоў назад, калі нараджаўся Другі беларускі дзяржаўны тэатр. Вядомы рускі рэжысёр і педагог Валіцкі Смышляеў паставіў сіламі творчай беларускай моладзі жыццядарасную, іскрыстую, прасякнутую рамантыкай казачную камедыю В. Шэкспіра «Сон у летнюю ноч». Цесна звязаная з народнымі святамі Івана Купала, з фантастыкай фальклору, гэтая камедыя і створаная ў ёй характары юнакоў і дзяўчат, якія змагаюцца за каханне, за шчасце, былі блізка і зразумелыя маладым выканаўцам. Ідэя-мастацкае вырашэнне спектакля было накіравана на вылучэнне гуманізму Шэкспіра, на раскрыццё багатай шэкспіраўскай характараў. Выступленне зусім маладых тады анцэраў у першым шэкспіраўскім спектаклі — Канстанціна Сашыкава, Аляксандра Ільінскага, Стафані Станюці, Паўла Малчанава, Марыя Вяліцкай, Алены Радзюльскай, Любоў Мазалеўскай, Лідзіі Шанко, Цімафея Сяргейчыка, Мікалая Міцкевіча, Зіновія Вялікага, Барыса Рагавенді і іншых стала для іх школай прафесійнага майстэрства, вызначалася шчырасцю і натуральнасцю, тэмпераментам і высокай спартыўнай натраіраванасцю. Надзвычай арганічна, весела, лёгка жылося ў свеце добрай фантастычнай неўтаймаванаму Пэку — Ільінскаму. Багатая творчая фантазія, прыродная схільнасць да імпаўізацыі, бліскучая знешняя сцэнічная тэхніка — усё гэтае жыццё, якім вызначаліся анцёрскія работы Ільінскага на працягу больш чым саракагадовага жыцця ў беларускім тэатры, — упершыню выявіліся пры выкананні ролі шэкспіраўскага Пэка. Велікоў пранізваў народныя сцэны, якія разыгрывалі Н. Малчанаў, Ц. Сяргейчык, М. Міцкевіч заўзята, з захваленнем. Анцёры насычалі рэліліі Асновы і яго сяброў беларускімі прыказкамі, прымаўкамі, трапнымі слоўцамі (якія на сэнсе не адступалі ад арыгінальнага тэксту).

Са шматлікіх аднак спектакляў, шматлікіх і самых супярэчлівых, нагадаем адну — апалізіка Зіновія Ільіна, вялікага знаўцы Шэкспіра. Ён пісаў, што спектаклі праведзены артыстычна не на ігры, так і на рэжысуры, выдатнай і даскладнай: «Неракаваны, што на гэтым шляху дзяржаўны беларускі тэатр у хуткім часе дасягне такіх дасягненняў, якія зробяць гонар не толькі мастацтву беларускага народа, але і ўсяму сусветнаму мастацтву»...

Гэта прадказанне збылося. У 1946 годзе тэатр аніжыў смелую мару, якая жыла ў кожным тэатры, але для многіх з іх так і застаецца толькі марай, — паставіў «Гамлета» (рэжысёр Валерый Бебутаў). Гамлет Паўла Малчанава быў найбольш філасофічна і трагічна з так званых моцных Гамлетаў, створаных у 30-я і 40-я гады на савецкай сцэне. Анцёр паспрабаваў пераадолець аднабаковасць гэтай канцэпцыі і, захаваўшы яе асноўныя рысы, паказаць барацьбу нацучыў героя, яго філасофскі роздум, умненне глядзюць на падзеі вакол са- часніка. Малчанаўскаму Гамлету аднолькава былі блізка і трагічныя нарыванні героя, і яго сумненні, і яго чысты і светлы смутак. Цікавыя былі і камедыійныя вобразы трагедыі. Аляксандр Ільінін іграў дзве ролі — Палонія і першага магільшчыка. Анцёр выдатна адчуў прыроду шэкспіраўскага камізму, своеасабліваць народнага характару магільшчыка. Разам з А. Трусам (другім магільшчыкам) яны вырашалі сцэну на могілках амаль у буфанадным плане. Пластычнасць, бліскучая знешняя тэхніка, мяккасць і энергічнасць мовы дапамагалі анцэру перадаць у арганічным сплыве своеасаблівую мудрасць і гумар у характары героя. У дзёрзкіх жарты магільшчыка Ільінін ўскладаў надтэст, блізка да думак Гамлета...

Менш удалы быў зварот труппы коласаўцаў да «Каралі Лира» (1965 год). Шэкспір заўсёды — праверка на творчую сталасць, вытрымаць якую не зусім проста.

Сёлета на афішы тэатра з'явіўся новы спектакль — камедыя Шэкспіра «Многа шуму з нічога», вельмі папулярная, якая мае вядомыя сцэнічныя трактоўкі (асабліва яркая — вахангаўцаў).

Чытаю праграму. Прыемна, што ў спектаклі ўдзельнічае многа моладзі, выхаванцаў нашай тэатральнага

інстытута — мастак А. Салаўёў, анцёры В. Рубан, Г. Дубаў, У. Ірыцін, У. Куліноў, Г. Валчок, У. Аносаў, А. Лабанок, Б. Сялюк, Г. Дзягілева, С. Акружняя, Г. Марціна, Н. Леанцова, Т. Шапалава, М. Цімашкін. З большасцю з іх мне даялося працаваць у працэсе вучобы. У думках жадаюць усім поспеху на экзамене ў Шэкспіра і настройваецца яшчэ больш спрыяльна.

Загучала музыка, распуналася ас-

мне крыху зацігнутай, хоць танцы паставілены балетмайстрам А. Дадзішкіліні з вялікім майстэрствам і выканаліся ўдзельнікамі карнавала старанна. Але хацеўся хутчэй пачуць слова Шэкспіра.

З'яўленне на сцэне Леаната, Гера, Беатрычэ і ганца аживіла ўвагу да дзеяння. Цэнтрам першай карціны стаў ганец у выкананні вопытнага анцэра Я. Буратова. Статны воін у даспехах, які прынёс у Месну вестку

Тамара БАРЫСАВА,
кандыдат мастацтвазнаўства

ЗНОЎ

поўная заслona, і прадстаўленне пачалося... Інтэрмедыйя. Музыка-танцавальны пралог, уведзены рэжым-настапоўшчыкам С. Казіміроўскім, прыадкрывае яго трактоўку камедыі: шэкспіраўскія героі будуць паказаны ва ўмовах, дзе жыццё — свята. Жанр камедыі не супярэчыць такому тлумачэнню. «Многа шуму з нічога» гэтак жа, як і п'еса «Дванаццатая ноч» і «Як вам гэты спадабаецца», прасякнута веселасцю, дасціпнасцю слоўных турніраў. У такой атмасферы людзі захапляюцца жыццём, шчасцем, дружбаю, каханнем, іншы раз трапляюць у неверагодныя сітуацыі, сумуюць. Але буда праходзіць, смешныя нучаслівы выпадак дапамагае вельмі мілым героям, і ўсё канчаецца добра ў гэтым лепшым са свеце — ідэальным свеце, створаным фантазіяй Шэкспіра.

Аснову п'есы складае не так фэбула, звязаная з рамантычнымі вобразамі Клаўдзія і Гера, як характары камячэйных пераважыў і Бенядыкта. У п'есе спалучаюцца элементы высокай камедыі, фарсу і меладрамы. Такія складанасці жанру патрабуе ад тэатра тонкага адчування своеасаблівасці шэкспіраўскай стылістыкі, сур'ёзнага рэжымскага і анцёрскага надыходу да ідэянага зместу, даскладнага раскрыцця асаблівае характараў герояў усіх трох п'есаў п'есы.

Паспрабуем прасачыць, як тэатр перадаў гуманістычны ідэал драматурга, раскрыў свет яго герояў, яго пазіі.

Карнавальная інтэрмедыйя здалася

з поля бою, наводзіць сябе стрымана, з вялікай годнасцю. Кожную фразу выканаўца гаворыць арганічна, з вялікай свабодай і натуральнасцю. Адчуваецца, што ў свеце для яго існуе толькі воінская доблесць, а астатнія радасці ён аддае іншым. Ён блізка да Бенядыкта сваімі адносінамі да жанчыні. На з'едлівыя пытанні і рэплікі Беатрычэ ганец адказвае слушна і смела, не саступаючы ёй у дасціпнасці. Слова Шэкспіра пачало набываць у пастаюўцы належае яму напучоае становішча.

Выхад дона Педра, Клаўдзія, Бенядыкта, дона Хуана крыху паруюць адчуванне правільна знойдзенай і рэжымскай і выканаўцамі атмасферы першай сцэны. Здалося, што героі вярнуліся не з ваявага паходу, а з вясёлага карнавала.

...Беатрычэ і Бенядыкт. Раскрыццё характараў гэтых багатых, паўнакроўных, цаласных, здаровых натур асноўную ўвагу ўдзельніў рэжымсёр С. Казіміроўскі. Тэатр даручыў гэтыя ролі Г. Марцінай і У. Куліноўу. Наўрад ці можна знайсці ў тэатры больш падыходзячых анцэраў на гэтыя ролі. Гарэзлівая дасціпнасць, гордасць, неўтаймаваны тэмперамент шэкспіраўскай герані добра выяўлены Г. Марцінай. Здаецца, няма для яе на свеце больш ненавіснага чала-

тыву коласаўцаў. — шлах, які, відаць, прычыніва правільны. Смеле ўвядзенне ў рэпертуар артыстычнай моладзі таксама адзначана мінчанамі з задавальненнем.

Гэта ўсё і трэба будзе нам замацоўваць у далейшай рабоце.

З практычных урокаў па будучыню мы павязем з сабой і такі — усё ж нельга рабіць такія вялікія перамены паміж гастрольямі другога рэспубліканскага драматычнага тэатра ў сталіцы рэспублікі. Прынамсі, мы адчулі, што склад пражывальнай аўдыторыі вельмі памалодзеў у апошнія часы. Многія мінчане, па сутнасці, адкрывалі для сябе навава і ўпершыню багачце нашай артыстычнай трупы. А каб мець права на выступленне ў Мінску, трэба працаваць на вышэйшых ідэяна-эстэтычных крытэрыях нашага часу.

XXIV з'езд КПСС лічыць разнапояўна дзеячам мастацтва пра вялікую іх выхавальную місію. Беларускі дзяржаўны драматычны тэатр імя Якуба Коласа поўна рашучасці падтрымаць сваю творчую рэпутацыю дэбюі па мастацкаму дасканалым творам пра Герасінае мінулае нашага народа і пра сённяшні дзень будаўніцтва камуністычнага грамадства. Акцыявіць гэта магчыма толькі ў садружнасці з драматургіяй. Для Другога БДТ, з разлікам на кантратныя ацэнкаў коласаўскай трупы ў мінулым пісалі Я. Коласа, Я. Лебана, К. Чорны, В. Вольскі, І. Пяскі, М. Грамыка, К. Губараў, А. Маўзон, А. Маладзечна. Спадзяёмся, што назаваным калектывам вопыт такой садружнасці паміж намі і далей напыраць рэпертуар, не дазволіць абмінуць што-небудзь цікавае і змястоўнае з п'ес-навінак. Цяпер мара коласаўцаў — стварыць спектакль па прозе Якуба Коласа. Мяркую па паставіць новую назку для юных глядачоў паста П. Макаля. І чытаем, чытаем усё, што выходзіць з-пад пяра вядомых і маладых драматургаў. Мабыць, у наступны раз гастрольная афіша тэатра зверне на слабе ўвагу мінчан арыгінальнымі назвамі.

Дзякуй сталіцы за сардэчны прыём! Да новых сустрэч!

РАСХІНУЛАСЯ заслона, і на сцэну выйшаў не тое што яркі, але чымсьці прымётны чалавек у салдацкіх апорках. Трымаючы перад вачыма шматок паперы, ён пакутліва варушыць губамі: «Са-ця-я-лі-стыч-на-я ай-чы-на ў не-бяс-пе-цы...» Ня зграбны, трохі насцяражаны, таўставатымі пальцамі ён трымае лістоўку, а ў другой руцэ — вінтоўка. Вартавы ў Вялікім тэатры. Выка-

Ці не ў гэтым сутнасць вобраза Вартавога — Кокшыца? Прычым наіскі тут падае перш за ўсё на «ты-сячы», на тыповасць жыццёвых характараў, хоць і «адзін» ніколі не страчваецца.

Пасля спектакля мне трапіла кніжка з партрэтамі работы беларускага мастака Пётры Сергіевіча: «Сталяр», «Земляроб», сцяляе з карціны на сюжэт купалаўскага верша «А хто там ідзе?».

ЧАЛАВЕК З РУЖЖОМ

Тадэвуш Кокшыц у спектаклі «Шостае ліпеня»

наўца гэтай ролі не спрабуе паказаць глядачу салдацкую выпраўку ці дэманстрацыю малалісьменнасці. От чытае сабе дакумент, падпісаны Леніным, хоча зразумець яго сэрцам, каб знаць, што рабіць. Вартавы так і пойдзе ад нас, чытаючы паперу, зморшчышы лоб...

А зала адчуе, што ён яшчэ абавязкова з'явіцца ў спектаклі, — такім глыбінным драматызмам павее ад гэтай фігуры. Зала ўжо паверыла, што зерне ленінскай праўды трапіла ў сэрца чалавеку ў шэрым шынялі...

Успомніўся «Чалавек з ружжом». У той п'есе жонка Шадрына Надзя просіць матроса Дымава пралусціць яе ў Смольны, да мужа. «Мілыя мае, што ж мне з вамі рабіць? Тут Шадрынных тысячы», — гаворыць ёй Дымаў. «Мы яго адразу ўбачым. Шадрын адзін...» — адказвае Надзя. «Адзін і «тысячы»...

Ёсць нешта агульнае паміж вобразамі, што нарадзіліся пры дэпазіце прэндзля, аўгало, аўгало, і вобразам, які ўзнікаў на сцэне з руху, слова, жэсту. Цэльнасць характараў. І хоць Вартавы гаворыць Марыі Спірыдонавай — «Тамбоўскі я», усё роўна ёсць у ім нешта ад сцялян, якія яшчэ з Каліноўскім стаялі за мужыцкую праўду.

Я сказаў пра сваё ўражанне Тадэвушу Кокшыцу. Ён адказаў так, быццам па сваёй ролі:

— З-пад Маладзечна я.

Крыху схакаўшы, пачаў расказваць пра сваё маленства, пра першую настаўніцу, успомніў чорную свастыку, што вясела над класнай дошкай, пра тое, як прыйшлі партызаны і забралі з сабой настаўніцу, якая была ў іх сувязной. Загаварыў пра бацьку, пра тое, як пахне ў яго каце свежымі стружкам, як «стары» бясконца любіць гэблік і сяке-

ру. І нарэшце, з прыкаванай цеплынёй вымавіў:

— Усё ж для гэтай ролі ў мяне аснова была. Сваа, асабістая аснова...

Гэта і адчуваеш на спектаклі. Ідзеш адна з кульмінацыйных сцен: па загадзе Леніна бальшавікі арыштоўваюць фракцыю левых эсэраў у Вялікім тэатры. Перад Вартавым неравецца член ЦК левых эсэраў Галубоўскі (артыст С. Казлоў): «Я не магу тут заставацца! Зараз

зы! Не, іграе Т. Кокшыц не толькі літаральны змест рэаліі, ён дае адчуць, што наагул тут дамае яго герой.

Вартавы на працягу спектакля не сустракаецца з Леніным. І ўсё ж тэма — правадыр і народ — гучыць як асноўны матыў для Т. Кокшыцы ў гэтай ролі.

Вартавому дэрочылі сцэрагчы палонную Спірыдонаву. І тая, спрабуючы перакінуць гэтага «цельніка-салдата», пускае ў ход усе свае козыры — ад спробы разжаліць да пагроз, ад проста слоў да слоў, за якімі прыказаны погляды цэлай партыі.

Аглушыць Вартавога і дасягнуць мэты — гэтага дамагаецца яна такой тырадай. І «цельнік-салдат» гэта разу-ме. Тут жа, без усялякіх паўз, ён дае адпор. Па-свойму. Па-мужыцку. І па-ленінску: «Вунь ты куды хіліш, Марыя Аляксандраўна! Не! Ад таго што некалькі ва-ших смаркач-эсэраў пляс-нуць — не такая бяда, а вайна пачнецца — мільёны лягуць, мільёны!» Тады Спірыдонава пачынае «спіх-ную атаку»: «Ну вось што: я зараз іду да выхаду, а ты нават штыком не варухнеш! Чуаш — штыком не варухнеш!» Вартавы крычыць. Крычыць даўка, страшна: «Стоі, Марыя Аляксандраўна! Хрыстом богам прашу, стой! Выстралю!.. Не ідзі, Марыя Аляксандраўна, — выстралю!..» Мы нугром адчуваем, як зараз цяжка гэ-таму Чалавеку з ружжом, як яму не хочацца наіс-нуць на курок. Адчуваем, з якой радасцю ён пабег бы прэч адсюль. І ўсё ж... Ён бы стрэліў. Ён сваё прызначэнне ў рэвалюцыі зразу-меў. У гэта таксама вершы.

Вельмі істотны акцэнт драмы «Шостае ліпеня» гучыць у тым, як і што іграе ў гэтай эпізодычнай ролі такі натуральны і шыры на ўскі паводзінах артыст Т. Кокшыц.

Мікола ДЗЯШКЕВІЧ.

века, чым Бенядыкт. Але за ўсім за гэтым угадаецца пачуццё, якое гераіна глыбока тоіць і ў якім ніколі не прызнаецца нават сабе. І ўсё з-за ча-го?.. Каб не страціць сваёй свабоды, незалежнасці. Служыць палдыні Беатрыцы з Бенядыктам актрыса пражодзіць імкліва. Але часам прападае сабе некаторыя дасціпныя жартаў з-за гэтай імкліва і адсутнасці неабходных паўз. Асобныя штрыхі ў паводзінах актрысы больш уласцівы

талантаў многіх акцёраў. Выразнае па сваім знешнім малюнку і яснае па ўнутраным змесце выкананне ролі Леаната А. Трусам. Акцёр прыга і своеасаблівага таленту, ён ужо чап-вёрты раз выступае ў шэкспіраўскіх ролях. На гэты раз з поспехам безумоўным. На працягу ўсяго спектакля ён праводзіць ролю Леаната жыва і свабодна, з уласцівай яму абаяльнасцю, тактоўна спалучае камічнае і драматычнае ў настроі і ўчынках

нам пра героя нічога. Да ролі доня Педра не адчуваецца ўвагі рэжысёра, і гэты перамаж больш падобны да... прышца з балета.

Дон Педра ў беласнежным адзенні ў спектаклі супрацьпастаўлен доню Хуану ў чорным касцюме. Яго ролю Г. Дубаў прыводзіць з прафесійным майстэрствам, арганічна, з мноствам вынаходлівых дэталей. Але лясы, са з'едлівай усмешкай на вуснах, дрэбязна-злосны дон Хуан, якім ён вы-глядае ў рэжысёрскай і акцёрскай трактоўцы коласаўцаў, мае мала агульнага з шэкспіраўскім персана-жам. У ім пачаў уасобіць вобраз чала-века, чыё абрачанае самалюбства на-радкая імненне помсціць выбрані-кам лёсу. Становіцца народжаным не ў шлобе і прэзмернай гордасці зра-білі Хуана змрочным, злосным. У яго душы жыве дух бунтарства, ён не раз паўставаў супраць герцага-брата. Жадаючы зноў дапаць яму, разбу-рыць шчасце неаўданага яму прыга-жуна Клаўдзіа, ён наклёпчыце на Ге-ра. Страсці, якімі ён апантаны, — іншага маштабу. І праяўленне іх ін-шае, чым у звычайнай у бытавых камедыях. Дон Хуан — звычайны ў рамантычным творы. Вобразы братаў маюць істотнае значэнне ў кампазіцыйнай структуры камедыі. І ад іх трактоўкі залежыць апогае ў спектаклі. Шкада, што С. Казіміроў-скі адсутнуў і на другі план.

Асноўным матывам прадстаўлення стаў матыў святлогай карнавальнай вяселасці. Танцы, балі, пантэмічныя дывертэсменты паўтараюцца ў спек-таклі некалькі разоў. Нягледзячы на стараннасць удзельнікаў музычных масавых сцен, у іх паводзінах не ха-пае свабоды і прастаты, адчуваецца няўмысласць, манерная і штучная вяселасць. Паўторнасць танцаў адця-вае ўвагу ад сэнсінгага дзеяння і па-рушае цілеснасць яго ўспрыняння.

На нашу думку, змрочнай і пелымі за-цігнутай сцэна ў склепе ўносіць аўсім-не той анімацый у камедыю. Глядац і большасць персанажаў на чале са свінчані-нікам — аўтарам гэтай відумкі — ве-даюць, што Гера жыва, чуні аб ім смер-ці — чыстая фікцыя. І «прыгожа» пастаў-лены на сцэне рытуал (постаті ў чорнай, жалобнай спецы, запаленыя свечкі) вы-падае з агульнай атмасферы прадстаў-лення. За час, адведзены гэтай абраду, можна было сыграць бліскучую сцэну з пратакалістам, якую рэжысёр вынінуў. Наагул даўна, што тэатр скраціць наме-дню ў большай ступені менавіта на юны

дзевяці трыцяга — фарсаванага плана, поўнага гарэзлівага гумару, тонкай іроніі. Забыўшы постаті Кіселя і Кіюквы, атрымаўшы жыццёвы і верагодны, Яны ўносіць у п'есу стылю пляцавага фар-су — В. Левін (Кісель) і В. Саўко (Кіюквы) прыкрасілі многа намаганняў, каб рас-крыць сутнасць шэкспіраўскіх вобразаў, ахоўнікаў законапарадку. Вострай і вы-разнай мізансцэніроўка ў эпізодках, дзе дзейнічае гэты «камичны дуэт», выдатны пантант паміж партызанамі. Гэта свед-чыць яшчэ раз пра тое, што «фарсаван лінія» маглі б прагучаць у коласаўцаў на ўсю моц.

У дэкарацыйным афармленні, зроб-леным мастаком А. Салаўёвым, ад-сутнічае кампазіцыйнае раўненне, яно-спрошчана да стылізаванага прыміты-ву: балкон — злева, балкон — справа (якія ніяк не абдырваюцца ў спек-таклі), флагі — злева, флагі — справа, пасярэдзіне паўдус, які толькі ў двух або трох выпадках паварочваецца на крузе, нічога не дадаючы да аднастай-насці планіроўкі. Для камедыйнага спектакля з карнавальнай святлогай вяселасцю колер павінен быць бага-ты і саваіты. І яго можа быць многа. Але ж гэта зусім не значыць, што трэба было «апрацаць акцёраў у вель-мі стракатныя касцюмы, і ўсё, што на сцэне, рабіць абавязкова яркім і ка-ліровым. Святло і цені ў Шэкспіра-больш суровыя і ў камедыях.

Зробленыя з металу часткі дэкара-цыі — балконы, альтаны і іншыя дэталі абстаноўкі — не пласць у сабе дакладнай характарыстыкі і месца дзеяння, ні сты-лю эпохі і глядацкага суса, перыяода. Ігравае заслона, выкапаная з таго ж ме-талу з каларовымі стружкам, якія драп-руюць арачныя ўваходы, бады, лепшыя з усяго афармлення. Не будучы пражыс-тай, яна дазваляе прыходзіць пра-вядзеючым асобам, што вельмі зручна для акцёраў і дае магчымасць для перастано-вак афармлення. Яна лічыць і асацыява-цца з маскардам, дае эмацыянальную зваўку на агульнае вырашэнне ўсяго афармлення. Калі б усё астатняе было зроблена такім чынам, А. Салаўёў меў бы права лічыцца арыгінальным афармі-целем вядомага твора...

Такія ўражанні ад спектакля, у час якога ў зале чуваць смех, ашадзё-менты глядачоў. Напэўна, іх было б больш, калі б тэатр з большым да-рам наставіўся да Шэкспіра і не ім-нуўся ўзмацніць яго чыста забаву-ляльнымі дадаткамі.

ШЭКСПІР

простай дзючыне, чым радавітай два-рацы. Але гэта не шнодзіць нашаму ўражанню ад прыгажы жывірадаснага вобраза шэкспіраўскай гераіні ў сцэ-нічным працяганні Г. Марцінай.

Паказаць шэкспіраўскага Бенядыкта ва ўсёй складанасці і шматграннасці — зада-ча цяжкая. Бенядыкт у выкапанай Кула-нова мужны, сумленны, разумны, вяс-народны. Ён ічыры і эмацыянальны ў перадачы пачуццяў — ад вострай іроніі да ахапінскага яго каханні да Беатрыцы. Ку-ліноў заслужыў папроку за неахап-ны адносінны да слова — часам да-водзіць рабіць намаганні, каб разабрацца ў сэнсе абарваных фраз. Творчыя магчы-масці гэтага акцёра дасягаюць маляўні-ча і глыбока перадаць пачуццёвую сут-насць шэкспіраўскага вобраза. Пачуць што гэтага ён дасягае не заўсёды.

Нораў эпізоды з Беатрыца і Бенядыктам праводзіць перад засло-най. Абмежаванасць прасторы замі-нала акцёрам свабодна рухацца, мі-зансцэны выгладзіць плоскім, адна-стайным, пазбаўленым выразнасці. У тэксце гэтых роляў алушчаны нека-торыя шэкспіраўскія метафары, якія патрабуюць асобнага тлумачэння. Бы-ло б больш мэтазгодна, калі б пера-кладчык П. Макаль здолеў раскрыць іх, зрабіць аразумелымі, данесці да глядача іх сэнс. Праўда, увягуле лі-нія Беатрыцы — Бенядыкт заняла ў пастаноўцы належае ёй галоўнае месца.

Вяселая жыццерадасна камеды-насць спектакля адкрыла новыя грані

У ПЯТНИЦУ прыехала бабуля і забрала дачней да сябе, паабцаўшы, што прыязе Іх вечарам у падзею. І аказалася марнымі планы на выхадныя дні, якія меркавалася правесці з дзецьмі.

У суботу раніцай ён, як звычайна, рабіў зарадку, пасля абмываўся каюднай вадой над крапам, а яна смажыла яшчэ з драбляў і каўбасой. Дзень, што толькі пачынаўся, здаваўся ёй цяпер невідомым востравам, які трэба было адкрыць, даць яму назву і абмежаваць. Гэта магло прынесці бяліц таямніц і самых даўняў пачуццё — ад цяжка суму і расчаравання да ўсплёску радасці, калі адчуванні дасягаюць таго, — востры, што перадаць Іх можна хіба ніхкім воньчым: «Якое гэта нічасце — жыццё!»

Тут, праўда, нічога не выйдзе без патхнення і фантазіі і нічога без таго духоўнага стану, які надарасца нічаста і з'яўляецца ўранні, калі расплюшчваючы вочы і ўжо ведаеш у сённяшнім дні прыхавана для цябе нешта вельмі прыемнае, і табе трэба не забяцка адчуваць яго, не згубіць у звычайнай мітульце будзённых клопатаў.

Той дзень быў якраз такі, і яны ведалі гэта, і стараіся нічым не парушыць лёгкую яго плынь, што пачыналася воль тут, у гарадской кватэры. Размен дробных грошай у тралейбусе, свісток міліцыянера і яго шпорок суровага размова з дзяўчатамі, што перабеглі вуліцу перад самым аўтобусам, вяселішчысты з мускулістымі нагамі, эмарычкаваты, што высушаны ільыр, твар кідскера, што збірае для вас пакуны газет — усё гэта потым стане тансама плыню дна, і галоўнае, зноў жа, у тым, каб розкім словам ці рухам не збіць, не спыніць не, бо гадзі невядомы востраў знікне, а замест яго з'явіцца падачучлівы, здаўна знаёмы, з ганца ў канец зведаны горад.

Яны разумелі гэта, і таму яна напачатку сцявала недарожную песню, у якой першы радок кожнага куплета паўтараўся тры разы, а ён галіўся электрабрытвай і слухаў па радыё апошнія наведанні. Пасля сведання нехта павінен быў задаць пытанне. Гэта была гульня, і межа значэння п'ясыці непамятлівасці.

Гэты раз прайграў яна.
— Ну, што далей рабіць?
— Ён быў пагатавае, ён верыў у сваю перамогу і таму адказаў адразу:
— Мы ж рашылі яшчэ раней...
— Як раней? Ты ж ведаеш...
— Ну і што? Сур'ёзныя людзі ніколі не мяняюць сваіх рашэнняў.

— А гэта не будзе сменна?
— Няважна...

Яна неадумана паціснула плячымі. Калі даць ёй падумаць, можна ўсё саказаць, бо яна ўзвіць сябе і яго на дзіцячым севане ў кінаатэатры «Піцнер», гэта ёй не спадабаецца і яна ўспоміць, што даўно не была ў сваёй спробы, або проста збрэў нейкі дзіцячы рэчы і да абедна знізе. У ваннай. Таму ён не стаў доўга размаць.

— Мы возьмем пачатак ранейшага вала...
Быццам нічога не змянілася. А потым як захочам...

І тады яна зразумела, гарэзліва падалавала яго ў пачку і зняла фартук...

І было кружыць вядома садыцца ў маленькі вагончык, працягваць білеты дзяўчынкам у форме кандуктара, стаяць срод крыжывай, жывай і цікавай малені і не сачыць за кімсьці трывожнымі вачмі, не тужыць і не навучаць кагосьці, не тлумачыць тады прастыя рэчы, што нават не адразу знаходзіць патрэбныя словы — ім не ханала зараз бацькоўскіх клопатаў, які за шэсць год сталі такім звычайным.

Таму на першым прыпынку, калі хлопчык — дзяжурны на станцыі — спыніў поезд, яны, не згаворваючыся, саскочылі з падоўжкі вагона і пайшлі ўзбоч шпал услед за поездам, які мільгаві чырвоным агнём авашыла вагона і знік за пааротам.

— І наогул, гэта свінства — у такі дзень ездзіць. Ніхай сабе нават і на поездзе дзіцячай чыгункі, — сказаў ён.

— Шкада, што з намі няма дзіцця. Яны гэтак хацелі сюды, — сказала яна.

— У бабулі ім будзе не горш. Там дзед злавіў вокны...

— Можа, нам лепей паехаць туды?
— Нашто гаварыць пустое... Ты ж ведаеш...
— Прабач, я забылася, любі...
У павязелак яму трэба было адаваць важную работу, і ён збіраўся працаваць сёння вечарам і ўвесь дзень заўтра... Але яна ўспоміла пра дзіцця і забылася...

— Каб ты толькі ведала, які я ўсё ж нягодны... з печаканай горыччу сказаў ён.

— Што ты, любі?
— Які я ўсё ж нягодны! Нельга сабе проста дараваць. Я гэта зразумеў зараз. Вуш бачыш той будынак?.. Не, не туды глядзіш. Справа ад высокавольнай лініі. Ведаеш, што гэта такое? Школа, дзе я вучыўся да васьмага класа, і за пятнаццаць год ні разу туды не зазірнуць... Вой, вой, проста сорам.

— Калі хочаш, мы можам зараз туды ехадзіць, — прапанавала яна.

— Не, зараз ніяка. Па-першае, гэта таксама не вельмі прыстойна — у час прагулі. Па-другое, там нікога няма сёння. І наогул, трэба неспецыяльна сабрацца... З настрою...

Ён сапраўды адчуваў нешта падобнае на прырасць да самога сябе. Усе гэтыя пятнаццаць гадоў ён жыў непадалёк, паўгадаўны хадабы, але не часта ўспамінаў тутэйшыя мясціны, дзе жыў у дзіцстве і вучыўся да васьмага класа, пакуль бацька не атрымаў кватэру ў цэнтры горада. Ранейшыя сныры спачатку прыходзілі ў гоні, потым перасталі, бо і ў яго, і ў Іх з'явіліся новыя заняткі і новыя заўважы. Тут нічога даўняга няма, але чалавек павінен час ад часу вяртацца ў старыя мясціны, каб аднавіць у памяці мінулае, наставіць яго побач з цяперашнім і зрабіць по-

вую пасечку на дрэве пазнавання жыцця, бо мінулае, побач з цяперашнім — гэта і ёсць тое, што заведваць вопытам і што перасцерагае ад памылак у будучым.

— Я ўсё тут прыгадваю нібы праз сон, — сказаў ён. — Божа ты мой, як змянілася ўсё... Ты бачыш, які завод... Не, гэта зусім новае месца...

Ён быў ухваляваны, круціў галавой, вухаў. Яна ішла побач, трымаючы яго пад руку, разумела яго і спалоўна ўсміхалася, быццам тое, што яго ўразіла зараз, ведала даўно і паспяла прывыкнуць да гэтага.

Яны прайшлі міма завода і асфальтаванай дарожцы, уздоўж якой шпалерамі сталі маладзенькія талолі. Затым асфальт скончыўся, зноў пачынулася побач з рэйкамі паласа гравію, на якім было цяжкі ісці, бо маленькія раскоўваліся над нагамі з сухым шоргатам, а самыя маленькія трапалі між ступняў і басаножкам, і тады яна спынілася і, трымаючы адной рукою за яго плічо, адымала басаножкі і вытрасала каменчыкі.

За невялікай рачунай, якая раней злучала

што высноўваўся з даўнейшых самотных думак. — Так, ты многа ездзіў, — ціха сказала яна. — Ты і чытаў больш, чым я, і, увогуле, мне ўжо не дагнаць цябе. А некалі ж я была выдатнай, скончыла з медалямі школу.

Яму стала шкада яе. Сапраўды, яна мала чытала апошнія гады. А некалі, сустракаючыся з ёй у вярну студэнцтва, ён павінен быў добра падумаць, перш чым нешта сказаць.

— Дарэмна ты перажываеш, — сказаў ён з пачуццём больш сталага і моцнага. — Усё справядліва. Ты за гэты час зрабіла не менш, чым я.

— Ты гэта лічыш справядлівым, — не сунула, а нават больш распалілася яна. — Гэта справядліва, што я шэсць гадоў толькі і ведала хадзіць цыкарнай, усёго асцерагацца, каб, крыйбожа, не пашкодзіць будучыму дзіцці. А потым пачыналася... Нялёгка, каралеўнае, хваробы, ні мінуць спакою — ні днём, ні ноччу... А ты ў гэты час ездзіў, сустракаўся з разумнымі людзьмі...

— Я ж табе дапамагаў, — насправаў апраўдацца ён.

— Дапамагаў... Ашчасліўліваў дапамогай —

Яўген РАДКЕВІЧ

П Л Я Ч Ы

А П А В Я Д А Н Н Е

ставы, калі ты яшчэ былі, пачыналася ўзвышша—невисокая пляскаць пагоркі і шырокія наўзняты лагчыны. Адрозніваць на ўсім узвышшы, як стары шрам, цягнулася зарослая травой і дробным хмызам німецкая траншэй. Дзеці тут любілі гуляць у хованкі. За траншэй пачынаўся густы сасоннік, які праражала пад высакавольнай лініі шырокая выспа, нібы хтосьці правёў машынай па чырвонай волата.

Сасоннік гэты садкаў разам з усімі вучыямі школы і ён, — гадзі праз два пасля ваіны, значыць, ляску зараз было больш дваццаці. Сасоннік рос на вяршыне вярэдняга пагорка, спускаўся на той бок па адхоне, але да лагчыны не даходзіў. Там бязладна раслі бярозкі, клёны і дубкі.

Шырокая ежажа, што адразу за рэчкай адбывала ад чыгункі і забрала ўлева ў густыя лясы, хутка праскочыла праз шчыльную сцяму сасонніка, а цяпер влася па светлай лагчыне з купкамі дрэў.

— Зменаны лес, так званая ялова-дубовая падзона, — сказаў ён, лёгка ўспомінушы навуковае вызначэнне.

— Чаму толькі ялова-дубовая? — не зразумела яна.

— Таму, што гэтыя віды найбольш сустракаюцца ў нашай мясцовасці.

Ён збочыў са сцежкі, прайшоў некалькі крокаў па мяккай зялёнай траве, спыніўся каля маладога клёна.

— Вось як бы ты апісала гэтае дрэва? — спытаў ён з выглядам хланчуха, які задаў цяжкую загадку.

— Як бы апісала? Трэба падумаць.

— Не, ты адразу.

— Адрозні? — яна прыклала палец да вуснаў. — Ну, гэта клён. Ён прыгожы, таму што яшчэ не зусім распусціліся лісцікі, і таму, што ён цвіце ўсё?

— Ну, ён малады. Відаць, гадоў дзесяць. А, увогуле, мне больш падабаецца бяроза. Глыб, быццам абгорнута зялёнымі каруікамі. Такое вычотна-залеае, лёгкае стварэнне...

Ён не даў ёй даказаць.

— А зараз слухай мяне. Пра клён. Па-першае, назва яго правільная — клён востраўлісты Патрабуе мала святла і вільгаці, расце хутка. Ты, бадай, адгадала, яму гадноў каля дзесяці, а бачыш, які моцны. Зрэдку ў нашых лясах сустракацца блізка да гэтага белы клён, або явар, высокае дрэва з белаватымі прасветамі ў трэцінах кары. Клён ашыляецца толькі ічоламі, бо пльча схавана глыбока ў кветках, і гэтым ён падобны на прыгажуню магнолію крымскую...

— Вой, які ты разумны, страшна падумаць, — сханілася яна за галаву, і ў вачах яе быў прытворны жах. — Слухай, адкуль ты гэта ўсё ведаеш?

— Я вучыўся, — сказаў ён сцілла, не паказваючы, як задаволены.

— Я таксама вучылася, — сказала яна.

— Але я многа ездзіў, сустракаўся з разумнымі людзьмі... Яна спахмурнела, на твары адбіўся смутак.

«ФИЗКУЛЬТУРНИКУ БЕЛОРУССИИ» — 20

Яшчэ ў старажытнасці казалі: «У здаровым целе — здаровы дух». Ну, а паніце «здоровое целе», відаць, неаддзельнае ад паніцця фізкультура, спорт. Сёння фізкультура — занятак, страдце мільянаў і мільянаў людзей усіх узростаў і прафесій. Таму такія папулярныя ў нашай рэспубліцы газета «Физкультурник Белоруссии», якой споўнілася 20 гадоў.

Усе гэтыя гады беларуская спартыўная газета пастаянна і настойліва прапагандае фізкультуру і спорт, расказвае аб дасягненнях спартсменаў нашай рэспублікі не толькі дома, але і на ўсесаюзнай і міжнароднай арэне.

Физкультура і спорт заўсёды прыцягвалі увагу майстроў слова, мастакоў, работнікаў ніко. На старонках газеты можна часта знайсці рэцэнзіі на кінафільмы, прысвечаныя спорту, агледы мастацкіх выставак і твораў на спартыўныя тэмы.

Газета расказвае аб дзельчых літаратуры і мастацтва, якія аддаюць свой час спорту. Так, напрыклад, адзін з нарысаў быў прысвечаны маладому мінскаму скультару Канстанціну Сароку,

ТОЛЬКІ ШТО сплыла яшчэ адна гадзіна — трыццатая з пачатку Айчынай вайны. Пра 22 чэрвеня 1941 года напісана немаведама колькі і цяжка, вельмі цяжка падабраць новыя словы... У каго ёсць памяць, той помніць, той заўсёды будзе помніць. У каго ёсць сэрца—яно трывожна заб'ецца толькі пры адным успаміне пра той чорны дзень.

Успамін пра вайну — гэта ўспамін пра страшнае гора, якое абрынулася на ўсіх нас. Але да горкага пачуцця, якое выклікае слова «вайна», прымешваецца і пачуццё гонару, гонару за наш народ, што выстаяў, што перамог фашызм. І тыя, каму выпала вярнуцца з поля бою, сёння высока трымаюць галаву—гэта, як некалі трапіна сказаў Пятро Вяршыгара, людзі з чыстым сумленнем.

І ўсё ж сёння гаворка пойдзе не пра іх. Хаця гісторыя, якую мне хочацца раскажаць, таксама бярэ свой пачатак з вайны.

Вымаю рэдакцыйнае пасведчанне. Гаспадар доўга вывучае яго з той жа гасцінай усмешкай. Кідае ранейшы насяржаны позірк на мяне, потым зноў у кніжачку. А, божачка, няўжо зьярае фотакартку з арыгіналам?

Размова ў нас спачатку не вельмі ідзе. Ці мой візіт для гаспадароў раптоўны... Але ж пасылалі пісьмо, павінны былі чакаць.

— Ну, чаго ты, Сідар Міхайлавіч, маўчыш. Раскажы таварышу, як вайну пачынаў. Вы ў «Известиях» чыталі?

— Так, — кажу, — вельмі цікавая нататка.

Шапаваленка прыкметна ажыўляецца. Пачынае здалёк. У арміі ён аж з дваццаці сёмага года. Кадравік. Скончыў палкавую школу. Перад самай вайной насіў ужо дзве шпалы. Пачынае раскажваць пра той бой пад Пружанамі.

— А чаго ты не раскажваеш, як твой камандзір палка уцёк і кінуў цябе на волю лёсу, — напамінае жонка.

абавязаны. Паслалі запытанне куды трэба. Праз некалькі тыдняў адказ: Шапаваленку судзіў ваенны трыбунал, як здрадніка Радзімы — у Германіі ён быў камандантам лагера ваеннапалонных. А камандантам гітлераўцы былі каго не ставілі. Ды і паводле паказанняў сведкаў паводзіў ён там слабе, як апошні мязотнік. Выклікалі яго ў ваенкамат. Прышоў, усміхаецца. «Спадыся, — кажа — што заява мая задаволена». Тут ужо я не вытрымаў: «Ваша, — кажу, — шчасце, што ў складзе таго трыбунала не было мяне, вы б тады перада мной тут сёння не стаялі». Зірнуў ён на мяне з «любоўю», павярнуўся і пайшоў. А зараз, бачыце, зноў за старое, мо, думае, забыліся...

Не скажу, каб я з вялікай ахвотай зноў ішоў да Шапаваленкаў. Але даў абяцанне... Як і першы раз адчыніў дзверы сам гаспадар. Вочы ў вочы. Зразумеў. Адвёў позірк, крыва ўсміхнуўся.

— Бачу, вам нагаварылі там пра мяне хто яго ведае што. Гэта ўсё той ваенкаматкі маёр на мяне зуб мае. Помсціць за нешта. А я ні ў чым не вінаваты! — Апошнія словы Шапаваленка выкрывае нечаканым для яго фальшэтам. З пакоя выплывае жонка і з дэкорам глядзіць на мяне, хоць я не вымаляў яшчэ і двух слоў.

— Супакойся, Сідар Міхайлавіч, ты ж ведаеш, што няма праўды.

Шапаваленка робіць некалькі крокаў га калідорчыку, потым вяртаецца, спакойна гаворыць:

— Ну, а калі, скажам, і быў вінаваты, дык я ўсё жыццё павінен цярэць? Вунь з крымінальнікамі як цацкаюцца — пісьменнікі з імі пералісваюцца, міліцыя пра іх клапоціцца... А тут... Наша краіна такая магутная, няўжо не можа мне дараваць? Мне помсцяць, а помста ж вельмі непрыгожае пачуццё. Яно не ў характары савецкага чалавека...

Патрэбныя словы часам да нас прыходзяць пасля. І ўсё, што я, відаць, павінен быў яму сказаць, нарадзілася потым, калі ехаў дамоў.

Бачыш, яму помсцяць. Не помсцяць, Гэта ўсё іншае. І тым ваенкаматкі маёрам, вядома, не помста кіравала. Вышэйшая справядлівасць гаварыла яго вуснамі. Бо няма больш агідага, больш страшнага паняцця, чым здрада. І нічым, ніколі той плячкі іуды не змыеш.

А мо і добра, што я не сказаў гэта Шапаваленку? Усё роўна, пустая трата слоў. Бо ў гэтага чалавека так і не адбылося суда над самім сабой, і калі ён пакутуе, а я гатовы гэтаму, верыць, дык толькі ад уседамлення, што «не пашанцавала». І ненавідзіць за гэта ўвесь свет.

Некалькі гадоў таму ў Мінску праходзіў працэс ваенных злачынцаў — былой аховы аднаго з лагераў ваеннапалонных у Беларусі. На пытанне старшыні суда, што прымусліла злачынцаў стаць памагатымі гітлераўцаў, усё яны, без выключэння, давалі старэатыпны адказ: «Хацелася жыць». Як быццам тым тысячам вязняў, якіх яны заганялі ў душагубкі, расстрэльвалі, жыць не хацелася.

Інстынкт самазахавання? Калі так, дык у чыстым жывёльным выглядзе, не абцяжараны ніякай мараллю, уласцівай чалавеку.

Што ж, многія з тых, нягоднікаў сапраўды засталіся жыць, праўда, іх у свой час не мінула караючая рука савецкага праваддзя. Прайшлі гады і аказалася, што ў некаторых былых гітлераўскіх памагатых кароткая памяць. Яны лічаць, што зараз квіты, што адбыўшы пакаранне, так сказаць, кампенсавалі шкоду, якую нанеслі Радзіме ў час вайны.

Сапраўды, па нашых законах нельга двойчы караць чалавека за адну і тую ж віну. І чалавек, які адбыў пакаранне, карыстаецца, згодна з законам, усімі правамі. Той жа Шапаваленка атрымлівае прыстойную пенсію, будаўнічы трыст, дзе ён працаваў, даў яму двухпакатную кватэру. Але ж сёння падаваў яму ўжо і павагу, і піянерскія зборы, і артыкулы ў газетах з яго партрэтам.

У Пухавіцкім раёне мне раскажваў старшыня сельсавета, што адзін з мясцовых трактарыстаў — былы паліцай — паскардзіўся, што яго партрэт не змяшчаюць на Дошцы гонару, хоць працуе ён не горш за іншых.

Нядаўна рэдакцыя атрымала пісьмо-скаржгу са Столінскага раёна. Аўтар абвінавачвае ў бяздушнасці старшыню калгаса, які, быццам бы, супраць налічэння яму пенсіі. Мы пазванілі туды. Аказваецца, чалавек, які скардзіцца, а піша ён ва ўсе канцы, у часе вайны быў паліцаем, за што пасля асуджан савецкім судом. Цяпер ён патрабуе, каб яму залічылі за працоўны стаж, у парадку выплочэння, час, праведзены ў месцах зняволення. Матывіроўка — ён усё гады добра працуе ў калгасе...

Яны хочучы, каб людзі забыліся пра тое, што было. Яны любяць гаварыць пра гуманізм. Так, наша краіна — самая гуманная ў свеце. Але гуманнасць і ўсё-даравальнасць — розныя рэчы. І, нарэшце, гэта нармальнае чалавечая рэакцыя, калі і не адлюстраваная ні ў якіх законах — мязотніку не падаюць рукі.

І без песень жа народ
што ён вару быць можа?

ЯНКА КУПАЛА

ПОРЫ года ваююць на маймі жыцці. Яшчэ ў сэрцы жыве вясна, а ўжо трапятліва купальскія ночы будзіць у крывы патаемныя сплахі продкавых вогнішчаў. І прыпамінаецца не толькі даўніна, а і ўсё нядаўняе, што перажыў я на бацькаўшчыне. Я зараз далёкавата ад радзімы, і далёк мік мною і ёй нараджае новую любоў. А ўсякай любоўю патрабуе дзейнасці. І думкамі няма супакаення.

Дзвіна тут робіць вялікі паўкруг, абмывае Лявонпаль, Чурылава і, выпрастаўшыся, коціцца ў бок Друі. Заходні бераг яе вышэйшы, чым усходні, і калі ісці са станцыі Вігосава, дык яшчэ здалёк відна зубчатая сцяна бароў. І вось я ля самай пльыні ракі. А за ле туюй паласой — да глебін

Сяргей
ПАНІЗНІК

кі, да плечыні родная з дзідніства зямля.

Мёршчына, радзіма мая! І дзе б я ні быў, а як выпадае хоць некалькі вольных дзён, прылятаю сюды — на шчырасць, па роднае незабыўнае слова, прылятаю на сноведзь перад маймі полем, перад людзьмі, на гасціначку прылятаю.

Нету лепшай ягодачкі,
Як у лесе бруснічанкі.
Нету лепшай гасціначкі,
Як у роднай матуленкі...

Дазволь, чытач, раскажаць табе пра падарожжа «на ваколіцы, якая не заслугоўвае аніякай увагі, на ваколіцы, якая ў даўнасці мала чым сябе ўвечывячала...» Прабач за чужа слоў. Але мне хочацца, каб ты і яшчэ крыху паслухаў з Уладзіслава Сыракомлі, «вясковага лірыка»: «кожны куток зямлі, хоць бы на першы погляд і не мае нічога надзвычайнага, можа быць прадметам вывучэння, а вывучэнне такога роду можа быць не без карысці ў нас, тым больш, што мы сваю зямлю так дрэнна ведаем». Сказаны гэтыя словы даўно, але ці не захавалі яны сучаснасці сваёй і па сённяшні дзень? Таму дазволь, чытач, раскажаць пра некаторыя адкрыцці майго кутка дзідніства.

Спачатку я толькі ведаў, што яны існуюць і ў нашай мясцовасці. Чуў, як спяваюць на вяселлях, калі баруцца «лаўні ламаць», уважваючы сраццю; сам аднойчы наўмечана падзярываў валачобнікам, калі іх музыка «вычарпаўся»; чуў іх на хрэсьбінах, калі кума і куму прымушаюць «мяць салому»...

Але толькі пасадзіўшы на снім свеце, паслухаўшы суседзяў, пачытаўшы пра тое, як людзі думалі пра наш дарогі скарб — фальклор, захацелася і самому дакранацца да вытокаў народнай творчасці. Падумалася, а ці не павучыць мяне «старых» песень бабуля Альжбета, якой на «малую пра-

З БРАТНЯЙ ЛЮБОЎЮ

На Украіне любяць і ведаюць беларускую паэзію. Вялікая заслуга ў гэтым належыць нашым сябрам, украінскім паэтам і перакладчыкам, якія ўвесь час піліна сочаць за развіццём нашай паэзіі, натхнёна і таленавіта пераўвасабляюць творы беларускіх паэтаў, даючы ім голас і жыццё на братняй мове. Слоў самай шчырай удзячнасці заслугоўваюць перакладчы з беларускай мовы А. Малышкі, Р. Кочура, М. Нагібяды, У. Лучыка, У. Лубкіўскага, М. Львовіч і многіх іншых сяброў нашай паэзіі. Варта нагадаць, што толь-

М. ЗАМСКІ,

спец. карэспандэнт «Літаратуры і мастацтва».

ЛЮДЗІ НЕ ЗАБЫЛІСЯ...

...Тое пісьмо, напісанае няроўным жаноным почыркам і выразку з «Известий» я перачытаў некалькі разоў. «Вайна прынесла вялікае гора ў нашу сям'ю — у час акупацыі ад голаду памерла мая двухгадовая дачка... Мой муж, Сідар Міхайлавіч, з першага дня вайны мужна змагаўся з фашыстамі. Яму пашанцавала — ён вярнуўся жывы. Але прайшло столькі гадоў, а шчасце і спакой не вярнуліся ў наш дом. Я і муж цяжка хварэем і няма каму нават падаць шклянку вады. Усе забыліся, што Сідар Міхайлавіч ваяваў. Ён нават ваеннай пенсіі не атрымлівае, хоць да вайны ўжо быў маёрам. Многія з тых, хто быў некалі ў яго падначаленымі, зараз займаюць высокія пасады, іх запрашаюць у школы, пра іх пішуць газеты. Толькі пра майго мужа забыліся. У яго нават медала ніводнага няма. Ён ад усёго гэтага вельмі пакутуе, адсюль і ўсе хваробы...»

Выразка з «Известий» была датавана 13 ліпеня 1941 года і ў ёй раскажвалася, як танкавы батальён, якім камандаваў Сідар Міхайлавіч, у першыя дні вайны знішчыў пад Пружанамі шмат танкаў праціўніка.

У той жа дзень я выехаў у Бабруйск, адкуль прыйшло пісьмо. У дарозе яшчэ і яшчэ раз перачытаў карэспандэнцыю і кіпеў высакародным гневам. Забыць пра такога чалавека! Хаця, хаця, некалі спакваля нарадзілася пачуццё трывогі — нешта тут не тое... Бэзвы афіцэр, франтавік і ралтам, такая, няўвага да яго. Хаця, можа, напавек вельмі сціплы, не лезе на вочы...

Прыцемкамі ўжо я адшукаў кватэру Шапаваленкаў (імя і прозвішча ў маймі артыкуле зменены). З настрою пісьма мне чамусьці здалося, што туляцца яны немаведама дзе. Не, добрая двухпакатная кватэра ў новым доме. Гаспадар аказаўся пажылым ужо, мажым, грэнадэрскага росту чалавекам, з голенай галавой. Падумалася, што ваенная форма, відаць, сядзела на ім ладна.

— З Мінска? З газеты? Па нашым пісьме? Вой, вой, ці варта было непакоіцца... Крыкнуў у суседні пакой: — Маша, да нас гоцы!

Ветліва ўсміхаецца:

— Калі ласка, вельмі ўдзячна...

І першае ж выпадковае назіранне — вочы гаспадары... вочы, якія, як быццам, жывуць асобным ад твара жыццём. Вось яны ўчэліста і разам з тым насяржана на слізганулі па гоцы, пасля запытальны позірк на жонку.

— Праходзіць, гоцы дарагі...

Гэта гаворыць жонка — пад пару мужу поўная высокая жанчына.

У пакой, на этажэрцы, вялікі партрэт ваеннага з дзвюма шпаламі ў пятліцах. А што, пазнаць можа.

Ужо сядзім, ужо размаўляем, як раптам Шапаваленка:

— Прабачце, ці не змаглі б вы паказаць ваша пасведчанне, ведаеце, ваенная звычка...

частую» сваіх сёлета 85? А хіба не памяць «сваіх» песень цёткі з Бабынак і Лявонпалі?

І вось я на сваім беразе. Мясцічка Лявонпалі. Удыхаю баравы водар. Лі ручая Каменка—белая высокая каляна, на якой засталіся адменны адкуль розных войнаў. Кажуць, гэты помнік узведзены ў гонар паўстання Тадэвуша Касцюка... А на другім беразе Лявонпалі—цэлы гістарычны збор гмахаў: былыя панскія будыні з арыгінальным касцёлам, прыгожы парк. Цяпер тут—спецшкола для дзяцей.

А ў вёсцы Бабынкі, якраз ля нашай хаты, праходзіць «напалеонаўская» дарога. У Латышах, за ручаём Парошыца, гэтая роўна, у мінулым добра дагляданая дарога разгаліоўваецца, і адзіны яе рукаў праходзіць ля амшарыны праз тонкае месца. Кажуць, што вось тут, ля амшарыны, і ўтанілася напалеонаўская карэта (якая па ліку на Беларусі!), а няўда-

но, даць у радку гуканіс імклівай ядзі, тулацены коней, стукі колаў аб карэнне, вясёлсць вясельнага абозу. І пра звычай народны засцілаць варогі, калі прыводзіць у хату нявесту, а дарогу ад падвоў да хаты—саламянай, падлогу ж у хаце—памастаць выштытымі палавіцамі-каберцамі. А ў апошнім радку песні—тонкі гумар, і горкі намёк, і напярэджанне...

Запісваючы песні, я прасіў жанчын іравацца народным календаром. Так песні нашы успаміналіся. І стваралася карціна «павучага» года. Калі прынята, што пачатак года—зімой, то пачнем з «каляды»:

У майго таткі нова хатка, Каляда.
Цясоў ганак, сены на памосце,
Каляда.
Гібіні іладні аж да саду, Каляда.
Я й, малода, па садзіну хадзіла,
Каляда.
Я й, малода, пярсецан зраніла,
Каляда.
Ішла ж дамоў я тужачы, Каляда.

А я ж цябе не дабуджуся,
а я ж цябе не дапытаюся,
Дзе ж ты з табой увідзіся,
дзе ж ты з табой спатнаемся?
Дзе ж ты з табой пагунаемся?
Ці ты ў цёмным лясочку,
ці на зялёным лужочку,
ці пад зялёным нусточкам,
ці на буйной дарожачцы,
ці на малосенькай сцемакцы?
У наторую старонку мне глядзець,
з наторай дарожачкі цябе пераймаць?

Не увіджу ж я цябе, нідзе ходзячы,
не пачую ж я цябе, нідзе гаворачы.
А ні на вулчачы, з жонанчымі седзячы,
а ні на дарожачцы, з дзеткамі едучы.

Цераз наго ізвесцеяна прышлеш?
А ці цераз малосенькую птушачку.

А ці цераз шэру зялёначку?

А колькі паэзіі ў такіх, напрыклад, маргічных замовах: «У чыстым полі, на сінім моры—там сталі дуб, і пад тым дубам чараваная іраваць. А на іраваці ляжыць амей-шкурапей, а пад іраваці—змяя падкалодная, стра-

Ды й дзе быў Саша, а дзе Надзея,—
ды ў адну хаточку яны зляцелі,
ды й з адзін столічачы яны селі,
ды й з адзін чарачкі мёда-віно пілі,
ды й адну думачку яны думалі.

Песенная вартасць вясельна залезшы ад «прыхаджан». Свят кіруе вяселлем за сталом, там могуць узнікаць тыя ці іншыя песні. Але судзіцьмі ўсяго свята з'яўляецца «прыхаджане». Жанчыны з валошчы прыходзіць увечары на вяселле і збіраюцца ў сенах. Размяжоўваюцца па дзве альбо тры «вяткі»—групы. Адна вятка праспявае адзін куплет і адпачывае, другі падхоплівае другую... Задача прыхаджанскага хору—праспяваць маладой, маладому, свату і пожнаму з удзельнікаў застоля. Калі маладая, скажам, гадалася без маці, ёй спяваюць спрочую песню:

Спротачка па магілцы хадзіла—
цераз магілку чорну сценіну ўбіла,
лі сваю родну маму будзіла:
— Устань, устань, мая матулька,
не ляжы,
адну часінку, адну міліну
ўспамажы.
— Родна дзетна, рада ўстаці—
не магу:
жалезныя цвічні збілі мне плечы—
не ірану,
яловы дошні сціснулі ножкі—
не ўстану,
моўты пісочкі засыпаў вочні—
не гляну,
траўна-мураўна злегла на грудзі—
не дыхну.
— Ды ўстанце, буйны ветры
на двара,
ды разнясьце траўну-мураўну
злёну,
ды паламайце яловы дошні
на ірошкі,
ды падымце мая мамульну
на ножкі.

Свят расплачваецца з нянохамі па часці. Іх частуюць гарэлкай, ірагамі; часам тут жа, у сенах, ставяць сталы. І, крыў божа, каб свят чым накрыўдзіў прыхаджанак. Помста прыходзіць адразу:

А свят сваці ды сплёў лапці
з тоўстых лын,
і сам стаіць надзьмуўшыся,
лі інды...

Хрэсьбіныя песні не маюць такога кананічнага рытмічнага і сюжэтычнага малюнку, як вясельныя. Часцей на хрэсьбінах пачуеш у песні жарг, усмешку, вясёлсць:

На вуліцы шум, шум, шум,
А хто едзе,
а хто едзе,
а хто едзе?
Кум, кум, кум,
А што вясельце,
а што вясельце,
а што вясельце?
Нуль, нуль, нуль,
А што ў тым нуле,
а што ў тым нуле,
а што ў тым нуле?
Чаравічкі куме.

З песень аб жаночай долі прывабіла мяне асабліва песня ў выкананні Мар'і Кезік «Завінепа пчалачка». Апаўдана пра цяжкі лёс жанчыны не перарастае тут у роспач:

Завінепа пчалачка,
па бары лятачка,
па бары лятачка,
салодкі мёд збіраючы
Залпакала ўдованка,
па надвор'ю ходзячы,
па надвор'ю ходзячы,
трэсачкі збіраючы,
вячэрку гатовычы.
Наварыла, наставіла—
сама села, залпакала:
— Страўна мая сажарна,
хто ж будзець спажываці?
Дзетні мае маленіны,
хто ж нас будзець гадаваці?

Пры зборы песень запытаўся ў такую з'яву. Звычайна людзі ў нас гавораць на мясцовым дыялекце, у якім ёсць пямала рускіх, польскіх слоў. А як песні пачынаюць сьпяваць—адкрываецца чысцейшы моўны пласт. Якімі фарбамі зале ў вуснах народа наша савітае, звонкае, мілагучнае слова! І як жа нам трэба старацца вучыцца гэтам слоў!

Намнога багацейшым і іначасвейным чалавечым наехаў я ад сваіх землякоў. Іны шчыра надзіраюцца сваім невычарпальным скарбам, за што ім влілі наклон і ўдзячнасць. І таму лямэ большую роднасць адчуваю і да іх, да майго роднага зямлі.

РОДНАГА БЕРАГА ПРЫЦЯЖЭННЕ

лы заваёўнік згубіў там свой кій і капелюх.

Толькі ўсё ж хочацца верыць, што дарогу гэтую праклалі не ворагі, а ўзнікла яна на многа стагоддзяў раней Айчынай вайны 1812 года як гандлёвы альбо ваенны шлях між Полацкам і Брацлаўем...

У нашай гісторыі ёсць напамінак, што шлях у Прыбалтыйскія землі іралягаў па правым беразе Заходняй Дзвіны. Але Андрэй Полацкі ішоў на Дзвінск у 1375 годзе і на левым беразе, праз Брацлаў. Што ля Бабынак праходзіць старадаўняя дарога, не выклікае сумненняў. І трэба меркаваць, што па ёй праходзілі полацкія князі за данінай у Прыбалтыйскія землі, па вайну ў 1106 годзе, а таксама ў свае ірапасці Герцыке і Кукейнас (Кокнэс).

Так што мой родны край не абдзелены ў гісторыі. Але ў апошні прыезд мяне цікавіла зусім іншае. Хоць і называюцца, але затое як хораша адкрылася перада мною другая патама бацькаўшчыны. Гэта—песні.

Дастаткова было прыехаць і снітаць пра іх, як разамкнулася сэрца. Быццам у майё крыві жылі і толькі-толькі адхлынулі спрадвечныя мелодыі нашы—арыны, райка, купальскіх, талакавых, вясельных песень! Як узрадаваўся я, як акрыў!

І ці можна пасля гэтага сказаць, што там, дзе была ніўка, стала жоўта? Не! Жывуць народныя песні, жывуць у кожным куточку зямлі нашай, і перадаюцца з папалення ў папаленне...

Выйдзем, выйдзем—паслухаем,
ці не едуць, ці не гоідаюць.
На конікаў ці не кокаюць.
Ай, чуваць, сваты, чуваць:
Жалезныя колы звяняць,
Шаўновыя паводы шумяць,
А й вясельце, вясельце багатырачкі.
А й засцілай, мамна, парогі,
парогі—
Вясельце нявесту з дарогі, дарогі.
Засцілай, мамна, століні,
століні—
Вясельце нявесту здалёку, здалёку.
Засцілай, мамна, саламянку,
саламянку—
Вясельце нявесту-палаянню.
Засцілай, мамна, каберцы,
каберцы—
Вясельце нявесту сварыцца,
сварыцца.

Адна толькі вясельная песня, а колькі чаго збудзіла яна ў душы майго! А колькі спазнаў я! І тое, як магі продні, ствараючы такую пес-

шла тужачы, блдуючы, Каляда.
Напаккала трох малойцаў, Каляда.
Трох малойцаў-рыбалоўцаў,
Каляда.
— Вы ж, малойцы-рыбалоўцы,
Каляда.
Ды заміньце шоўнаў невад,
Каляда.
Ды злавіце золты персець,
Каляда.
Я й малода, адгаржуся, Каляда:
Аднаму буду нумачнай, Каляда,
А другому суседкай, Каляда,
А трэціму—сама млада, Каляда...

Багатымі хавальніцамі песень аказаліся Грэнкая Вольга Амбросеўна, 73-х гадоў, і Кезік Мар'я Ціхануўна, 82-х гадоў. Яны прыехалі ў Лявонпалі калісьці з-пад Чэраса, а чарасія, альбо чарашане, на ўвесь Мёрскі раён лічацца бадай самымі лепшымі і цікавымі «павучнямі».

Запісаў песню за песняй. І хоць бабуля Вольга маладзейшая за сваю сяброўку, але першай «вычарпалася» яна: замарылася і пачала «скок губляць»—мелодыю песні, галасы «сталі рассыпацца».

— Намаўчым, пакуль Вольга атхлянецца,—прапаюўвае бабуля Кезічыха, Сзакаўшы крыху, пачынае адна:

Зялён наш бор, зялён, ай,
зялён,
Наш бор зялён ды над усімі
барамі...

Зайздросна багатай натхненнай душа ў Мар'і Ціхануўны. Глядзіш на яе твар—шчыта крывічанская клікуня перад табою. Намяць бабулі захавала безліч песень, замоў, плачаў. Вось яе арыгінальны твор, вылакутаваны жывіцём—галашэне на братавай:

А мая ж Федорачка,
зачым жа ты мяне не пераймаеш,
зачым жа ты мяне не пытаеш,
ці цёплыя мае ручачкі,
ці абутыя мае ножачкі?
Дзянуў табе, Федорачка,
за тваё сазнанне, што ты мяне бачыла,
як я была халодная,
што ты мяне ведала,
як я была галодная,
мае ручачкі сагрэвала,
мае ножачкі абувала,
мае плечыні акрывала,
мяне ад голаду ратавала.
Мая ж ты Федорачка,
буду я цябе прасіць панорненна:
падыйдзі да майго Федаркі
блізенька,
пананіся ж ты яму нізенька,
пагукайся ж ты з ім верненька,
раснажы, мая Федорачка,
пра маё вилейка,
пра маё сямейку...
А мая Федорачка,
заснула ж ты цяхенька,
сашчаміла ручкі свае ірэпанька.

хавая, солнычкая, палусолнычкая, лунная, палудуная, дажджавая, месычная, земляная, палуджаная, павудохная, межавая. Давай, бог, помач (назваецца імя)... Альбо: «Рожа белая, рожа красная, рожа ветраная, рожа вадзяная, рожа нервовая, рожа неспадзяваная, рожа панатканая, рожа ўпудная, рожа ўрочная, адыйдзі-іраваці, асвабодзі цела (назваецца імя)...»

У Бабынках мы з бабуляй Альжбейтай пайшлі «на сяло». У хаце Гені Адамовіч сабраліся Ліда Шук, Зіна Кіліманская, Адаля Паніанік. Распадылі ўспомніла, як яны калісьці хадзілі на купалле «пад раку». Хлопцам тады спявалі:

Перад Пятром, пятым днём
разгуляўся Янаў нонь,
разбіў камень капытом.
А ў камені ядра нет—
а ў малычкаў праўды нет.
Перад Пятром, пятым днём
разгуляўся Янаў нонь,
разбіў арах капытом.
А ў арах ядра ёсць,
а ў дзевачан праўда ёсць.

Нельга не ўпамінуць і такую з'яву ў вёсцы, як талака. Закапанне любой работы—гэта ўжо свята. Таланка ж вымагае асаблівага пачастунку. Дасціпная «талачаначка» лёгкая, вясёлая напамінала пра гэта гаспадару:

Талачу, талачу—талані не ўяць,
не дасць гарэльні—ня буду
пляць...

Жанкі ў нас смелыя. Глынуўшы чарку, могуць і такое расказаць:

Як я, малада, у грыбы пайшла,
з грыбоў ішла—я ў пір зайшла.
Я ў піры загулялася—
дамоў ісці пабаялася.
Пятух пляць—я й дамоў ня йду,
другі пляць—я й ня думаю,
Зара ўзыйшла—я й дамоў пайшла.
Вароченні расчыняюцца,
злы сабакі ўдаюцца,
мой міленькі прачынаецца.
— Яна мала, дзе дасюль была?
— Мой міленькі, ля цябе спала,
белы ручкі на цябе ікла,
русу косу па табе слапа,
а ты ж, мой мілы, адурчаўся,
усю ночку не адварачаўся.

Больш за ўсё паспявалі мне мае землякі вясельныя песень. Іх імаг, бо сам вясельны абрад дужа складаны і працяглы ў часе. Вясельце—гэта сапраўдная народная опера, з традыцыйна ўзаконенымі дзеючымі асобамі і выканаўцамі.

Спяваюць больш за ўсё маладым:

Дзе быў салавей, ды дзе зялёна,—
ды ў адзін садочак яны зляцелі,
ды й на адну вшанку яны селі.

кі ў апошні час, впрама многіх публікацый у перыядычных выданнях, на Украіне пабачылі свет вершы Максіма Багдановіча і Цёткі, творы Янікі Купалы (у перакладзе А. Малышкі), зборнік вершаў Максіма Танка ў перакладзе М. Нагінаўды, анталогія маладой беларускай паэзіі «Каліновы мосты»...

Творы беларускіх паэтаў нярэдка паяўляюцца на старонках альманахаў «Сузір'я» і «Поезія». Вось самы апошні прыклад—у першай кніжцы штоквартальніка «Поезія» за гэты год надрукавана падборка вершаў Аляксея Пысіна. У гэтай падборцы змешчаны лепшыя вершы паэта—«Сцяг», «Пяць патронаў у абойме...», «Пярэдня краі», «Птушыныя гімны пад снегам заснулі...», «Не было вясны такой шыкоўнай...», «З'явіся, новы дзень, пачаткам новым...»

Варта адзначыць, што пераклады псыніскіх вершаў зроблены ў большасці выпадкаў вельмі ўдала, ва ўкраінскім гучанні слова паэта захоўвае сваю абаяльнасць, стрыманасць і суровую прастату, інтанацыйную гнуткасць ісэнсавую змястоўнасць. Перакладчыца Мая Львовіч «ужылася» ў паэзію А. Пысіна і сумела адолець многія творчыя перашкоды з добрай вынаходлівасцю і вясёлай дакладнасцю, здолела захавць у перакладзе псыніскія драматызм і пляшоту, пафас і засяроджанасць ва ўсім багаці настроёвых адценняў. Вось адзін з прыкладаў, дзе натхненне перакладчыцы бярэ вышэйшы арыгінал:

Булі б ми вичю молодими,
Були б прекреспими, коли б
Дни нас народнени людину
Мы поважали й берегли.

Це сповідь щира — це молитва,
Бо і себе я не берію.
І мій суддя — мое оумління
На дальній крутизнах доріг...

Прыклады можна памножыць. Можна было б яшчэ паказаць, як перакладчыца, вельмі беражліва ставячыся да арыгінала, бывае і творча смелай у пошуках слоў і сугуччаў, у перабудове страфічных і сінтаксічных адзінак, якія б прагучэлі на ўкраінскай мове з вялікай выразнасцю і натуральнасцю і адначасова захавалі нацыянальную спецыфіку беларускага арыгінала.

Мастацкі пераклад з беларускай мовы на ўкраінскую мае ўжо багатую гісторыю і немалы творчы набыткі. Практыка лепшых перакладчыкаў заслужылае ўвагі і разгляду. Думаецца, што наша крытыка прааналізуе яшчэ ўдачы майстроў перакла-

ду, сяброў беларускай паэзіі на ўкраінскую. Безумоўна, што і праца. Мая Львовіч заслужылае ўхвалянае слова. Украінская паэтка шмат перакладае беларускіх паэтаў. Ёю перакладзены многія творы Максіма Танка, Аркадзя Куляшова, Уладзіміра Караткевіча, Рыгора Барадуліна, Ніла Гілевіча, Генадзя Бураўкіна. Прыказаная цяжкай хваробай да ложка, Мая Давыдаўна Львовіч з жыццёвай мужнасцю і нават ахвярнасцю служыць паэзіі, яднаючы братні літаратур. У зробленых ёю перакладах выяўляецца яе асабісты духоўны блізкасць да Беларусі, дэжыцельных, мужных і шчырых твораў нашых песняроў.

М. ЛУФЕРАУ.

ПЕГАС БРЫКАЕЦЦА

ПЕРАЛЁТНАЯ ГАЛАВА

Мікола ФЕДЗЮКОВІЧ

І сон — зямліца!
Хіба не пры флюорэ?
Мне ібачы, у снах і табою
давалася...

Храпу, пшаніцу бы прадаўшы,
І дзень, і год, а, можа быць, і
заўшэ.
У чадзе сноў, лятункаў і трызнення
Знаходку тэмы і смакчу натхненне.

І ад такой цялеснай ад разрухі
Адно мне застаецца — тулава.

Дзе ісціна у пералётных, у нагах!
Ім рупіць шкандыбаць па дальніх
берагах,
Панежыцца на ложках на чужых,
Як быццам на тваіх, каханая, тваіх.

ЗГУБЛЕНАЕ СЭРЦА

Вера ВЯРБА

Сэрца мне надоега
Мне пачаеся ічмамі.
Сэрца мне — тоненькая скарэтка,
Мечшае за кулачок.
Берага —
да радзіны і гора.

Можна, бачылі, людцы, мо стрэлі!
Ох,
Сэрца пыхнула за парог...
Як цяпер мне —
без сэрца ў целе —
Мяць мураўку сваіх дарог!
Паспрабуй, палбунай без балеснага,
Без адчаю.

без жалю,
любві...
Бы сніца, што з клеткі цеснае
Паляцела — як хочаш чыві!
У пазычкі пайдзі, мусіць, раннем,
Усе ж ведаюць Веру Вярбу:
«Дайце сэрца
у часовае карыстанне!
Далібог, калі-небудзь вярну!»

ХМЕЛЬ СЛАВЫ І АПЛАДЫСМЕНТАЎ

Анатоль ГРАЧАНКА

Я ведаю, што славны смак
співаў,
Захмельвалі мне апладысменты,
Сваю шчыроты і шчырыя
спадзяванні,
Наблюданні табе і падаваў.

Каму не кружыць голаў славы дым!
Я перажыў такія ўжо моменты,
Якіх не сіла ты, як аліменты.
Не сніцца закаханым, маладым.
Расту, аж вецер свішча у вушах,
І воплескі грываць, апладысменты,
І хмельскі так — не устаюць на
нагах...

І кніжкі з рук ірвучь студэнты,
Студэнтчкі ж закахана пішчаць,
Гатовы лёс скарэткаць свой
дашчэнту,
Парваць на фінішы грудзямі ленту...
А перспектыву — не буду пазычаць
Ні ў Хведара, ні ў сябра Генкі!

ЛЮДЗІ! А-У-У! ДЗЕ Я?

Рамац ГАРМОЛА

Здаецца ілеу — і маленства
Сьце самастойнасці сач,
Што не дзіваў маленствам,
Наві галасі: «І са-а-а...»

Я да матчнай да калыскі
Саларобныя колцы прыбіў,
І паехаў, сябры, не блізка,
Бо дарогай закілзаны быў.
Так я стаў над прыродай царом.
Еду сам, сам сябе ўхваляю,
Самастойнасць сваю праяўляю,
І налева, направа — чалом!

На Парнас бы вось гэтак уз'ехаў
[Хто ўзбрацца туды не хоча!],
Толькі трапіў у нерат з-за спеху —
Заблудзіў ў валасах дзвявочых.

І ні «тпру!», і ні «ну!» — хоць рэжце,
Не разблытаю каўтуноў...
Памажыце ж, хто-небудзь, нарэшце,
А далей сам паеду ізноў!

Эхінопис
ВУЛЬГАРЫС

КОСЦЯ, і Пасця
визначыліся на
будулі. Днём
іны муравалі вількі
прыгожыя дамы, а
вечарам ваіны шпачы-
равалі на вуліцах
маладога горада. Гава-
рыць пра каханне іны
спачатку саромеліся і
часцей за ўсё влілі бле-
концы размовы на
астранамічныя тэмы.
Урэшце, справа дай-
шла да таго, што Ко-
сця назваў аднойчы
Пасцю сваёй вывад-
най зорачкай і выказаў
гарачае жаданне стаць
яе пастаянным спада-
рожнікам.

— ішчо менш. А ра-
зарвацца мы не можам.
Так што заходзьце праз
дзесьці дзён.
Авадатны Косця ад-
разу ж пабег да Пасці:
— Ведаеш, дарагая,
цямела пачаў ён. —
Некаторыя аналічэсці
прымушваюць мяне ад-
клісіць нава вяселе на
дзесьці дзён.
Пасця падазрона зр-

— Ведаеш, дарагая,
— збынтэжана сказаў
ён. — некаторыя, так
сказаць, аналічэсці...
Ну, адным словам, на-
ва вяселе прыйдзецца
адклісіць яшчэ на паў-
месяца. Ты толькі пра-
вільна згадзіся.

Аляксея КУР'ЯН

ВЯСЕЛЬНЫЯ ШТАНЫ

Вяселе прызначылі
праз тыдзень. Да яго
Косця быў падрыхта-
ваны калі не ўсебако-
ва, ды і ва ўсім ра-
зе, зрутна. Ён меў і
новую, кашулю, і но-
выя цёмна-сінія шта-
ны. Праўда, штаны бы-
лі шчыракаватыя. Ко-
сця не хацеў адставаць
ад моды і тады вырашыў,
што ён траба абмыцца
на памывіць.
На другі дзень, Кос-
ця адправіўся ў май-
старню. Прынялі яго
там даволі лагодна.

— Гатова? — ды-
качым голасам спытаў
ён.
— Так, гатова, —
урачыста прамовіў
Пішка. — Прымярай-
це.

Праз паўмесяца
Косця зноў забег у май-
старню. На гэты раз
яго цёмна-сінія штаны
мелі нармальны памер:
майстар уставиў у іх
шырокія светла-зялё-
ныя лампасы.
Дрыжачымі рукамі
зляў Косця гэтыя дзі-
восныя штаны і накра-
ваўся да выхаду. У ва-
чах у хлопца круціліся
слёзы. Калі за кліентам
зачыніліся дзверы, май-
стар Пішка выказаў
цвёрдую ўпэўненасць у
тым, што гэта былі
безумоўна, слёзы радас-
ці.

— Перашыць штаны
— раз ілюпоўць! —
здымаючы меры, ла-
патаў вяртлівы лы-
сені майстар Пішка.
— Праз тыдзень бу-
дзьце гатовы.
Але праз тыдзень,
калі Косця зноў наве-
даў майстарню, май-
стар Пішка раптам не-
раўніў тоі.
— Прыйдзецца яшчэ
пачакаць. — халодна
сказаў ён. — Заказаў
— многа, часу — ма-
ла, а добрых майстроў

— Гатова? — ды-
качым голасам спытаў
ён.
— Так, гатова, —
урачыста прамовіў
Пішка. — Прымярай-
це.
Прыемна ўсхваля-
ваны Косця паспраба-
ваў нацягнуць на сябе
штаны. Але зрабіць
гэта яму не ўдалося:
іны былі вузкія.
— Ну, гэта дробязь,
— чухаючы лысіну,
супакой Пішка беднага
кліента. — Як-небудзь
расточым. Заходзьце
праз паўмесяца.
Драўлянай паходжай
Косця падыбаў да Пас-
ці.

Вяртаючыся з май-
старні, Косця заўважыў
калі універмага Пас-
цю.
— Дарагая! — ішчэ
здаецца выгукнуў ён. —
Заўтра мы, нарэшце,
пазнаёмся!
— Не прыўліяся, —
злосна абрвала яго
Пасця. — А то я му-
жу пасвардаўся.
— Му... мужу? Яго-
му мужу?
— Учора я выйшла
замуж! — адрэзала
Пасця. І, горда ўскінуў-
шы галаву, надалася ў
магазин.

РАСЧАЦВЯРОНАЯ ДУША

Сцяпан ГАРПУСЭВ

Я, аб прыжыццё, постры абкалоў,
Шукаючы рэзону бярэгу.
Сталася і зымонана звалося
І чыстачы, сярці снапоў вясну.

Я не абы які, я адмысловы.
Я падаю не проста абы дзе,
Я падтрушу спачатку верш-салому.
І — брык! Ляжу — на сушы ці ў
вадзе.
Магу і на чацвярэнках
чацвярыцца —
Усядно душа прапашча мая...

Эх, жысць-жытуха! Эх ты, чамярыца!
Ці светлы дзень калі убачу я!
Мяне не перайначыць — не такі я!
Не адпрастаць мяне, хоць макам
сядзь!
Даюся я. Лячу за небаскіл я —
На вашу прыхамаць — пляваць!

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»
Выходзіць па пятніцах
Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга
Выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Адрас рэдакцыі: Мінск, вул. Захарова, 19.
Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24 61, намес-
ніна салонунага рэдактара — 33-25-25, адказнага сак-
ратара — 33-44-04, аддзела літаратуры — 33-22-04,
аддзела тэатра і музыкі — 33-24-62, аддзела
выўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай
эстэтыкі — 33-24-62, аддзел публіцыстыкі, —
33-24-62, аддзела культуры — 33-21-53, выдавец-
тва — 33-22-19, бухгалтэрыі — 32-15-87.

Галоўны рэдактар Л. Я. ПРОКША.
Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, В. М. АЛА-
ДАУ, А. Ц. БАЖКО [намеснік галоўнага рэдакта-
ра], Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОУ, А. С. ГРАЧАНІ-
КАУ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЉОБАУ, В. У.
ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОУСКІ, П. М. МАКАЉ,
У. Л. МЕХАЎ [адказны сакратар], Р. К. САБАЛЕН-
КА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОУ, Ю. М. ЧУРКО,
Р. Р. ШЫРМА.